

МІЖНАРОДНЯ
БІБЛІОТЕКА

..... Ч. 13.

Джон Мільтон.

САМСОН БОРЕЦЬ.

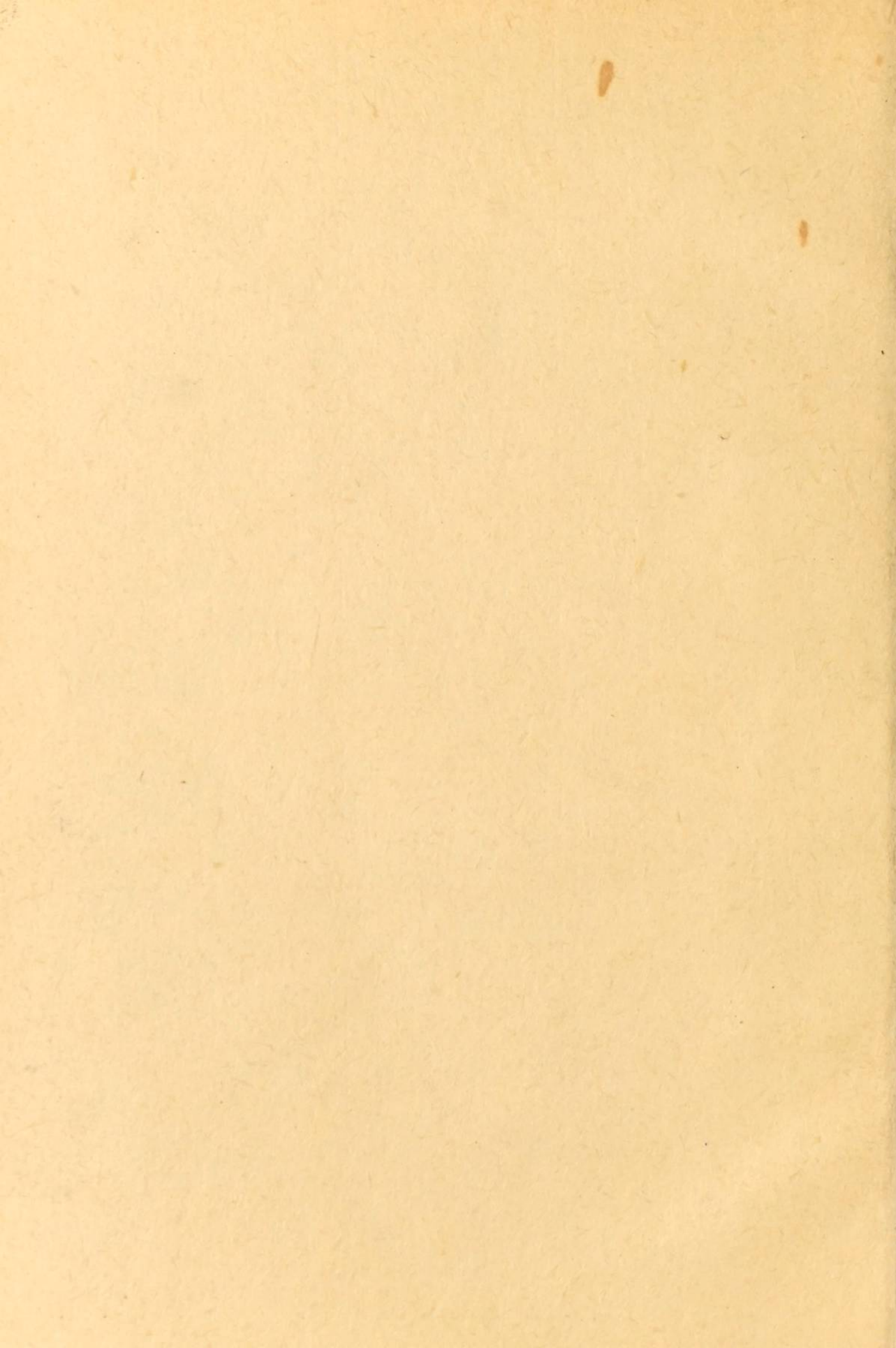
ДРАМА.

Переклад і студія дра І. ФРАНКА.

ЛЬВІВ 1914.

Загальна Друкарня, ул. Пекарська 32.

Міжнародня Бібліотека ч. 13.

Джон Мільтон.

САМСОН БОРЕЦЬ.

ДРАМА.

Переклад і студія дра ІВАНА ФРАНКА.

ЛЬВІВ 1913.

„Загальна Друкарня“, ул. Пекарська ч. 32.

ИЗДАНИЕ ВТОРОЕ

С. ПЕТЕРБУРГ

САМСОН ГОРБЕЛЪ

ДРАМА

ВЪВЕДЕНІЕ И ПЯТЬ ДЕЙСТВЪ

СПБ. 1874

Издательство С. П. Яковлева

ПЕРЕДМОВА.

І. Житє Джона Мільтона.

Джон Мільтон належить до покоління англійських письменників, що наступило по часах Шекспіра та сучасної йому групи великих драматичних талантів, по силі та плодючості своєї творчості майже безпримірної в історії літератур усього світа. Нове покоління, що виросло під впливом церковної реформації і спеціально під впливом її англійської форми, яка найяркійше визначила себе в т. зв. пурітанстві, пішло також у літературній творчості зовсім іншою дорогою, як Шекспір і його сучасники. Можна сказати, що літературні таланти сего нового покоління (XVII в.) здрібніли в порівнянню до своїх попередників, і разом із тим дуже значно звузився обсяг їх творчості. Характерним явищем сеї нової доби являється перевага біблійних тем над національними та інтернаціональними, та упадок драматичної штуки, яка з заборонаю театрів, dokonаною під впливом пурітанської доктрини, стратила головну основу свого розвитку. Найвизначнішим англійським поетом сеї доби являється Джон Мільтон.

Про його житє дійшли до нас досить численні та докладні відомости. Його рідня жила в графстві Оксфордськiм. Отець поета, також Джон на імя, був нотарієм у Лондоні, жонатий із Сарою, якої батьківське прозвище подають

ріжно: Кестон, Бредшоу або Гоутон (Caston, Bradshaw, або Haughton). Сімя була досить маюча, бо нотарій Мільтон був власником двох домів на Широкій вулиці (Breadstreet). У одному із тих домів родився поет д. 9. грудня 1608 р. В нього була старша сестра Анна, а 1615 р. родився ще молодший брат Хрістофер. Троє інших дітей Мільтонів померло. Мати Мільтона часто терпіла біль очей. Сімя, як можна догадувати з біблійного імени матери, держалася пуританства і виховувала дітей у побожності, хоч не цуралася також світських наук та штук, особливо музики. Батько Мільтона сам навіть компонував музичні твори, переважно, хоч і не виключно духовного змісту. Син також був добрим співаком і за молоду навчився грати на різних інструментах, тай і пізнійше, в тяжких літах своєї старости, не раз знаходив потіху в музиці.

Початкову освіту він одержав дома і в публичній школі; його домашнім учителем був Томас Юнг, родом Шотляндець, горячий пуританин, який пробуваючи три роки в домі Мільтонів, мав значний вплив на духовий розвій поета. Його пам'ять заховав Мільтон у двох листах і в одній латинській елегії, де його означено іменем Юнія. Від р. 1622 почав Мільтон учащати до школи при церкві св. Павла в Лондоні, що тоді була під управою славного латиніста Александра Джілля. Одержавши ще дома початки грецького та гебрейського язиків, у тій школі Мільтон навчився їх досить добре. Взагалі ця школа давала багато того, що тоді називали вченістю, і Мільтон, працюючи дуже пильно від 12-ого року свого життя, здобув справді величезний засіб знання, але придбав також початки пізнійшої сліпоти. В тій школі почалися також перші поетичні проби Мільтона, а власне переклад псалмів 114 і 136

на англійську мову та елегії, писані латинською мовою.

З початком 1625 р. Мільтон вступив на університет у Кембріджі. Про його студії в тім університеті відомо дуже мало. Знаний тільки факт, що в р. 1626 за якусь бійку в суперечці його на короткий час видалено з університету. В р. 1629 він одержав на тім університеті степень бакалавра, а три роки пізніше степень магістра. Сим кінчили ся в тодішній Англії університетські студії.

По скінченю університету Мільтон замешкав у фільварку своїх родичів Гортоні, віддаленім кілька миль на захід від Лондона, займаючи ся тут переважно поезією та приготовляючи ся до будучого житевого заводу. Тут прожив він до року 1638; у тім році оженив ся його брат Хрістофер і прибув зі своєю жінкою на постійний побут до Гортонна; наслідком сего було, що поет мусів виїхати відтам, і бажаючи розширити свої студії він удав ся в подорож до Італії. Через Париж він заїхав до Ніцци, потім пробув довгий час у Фльоренції, потім у Римі і в Неаполі. Відси бажав поїхати ще до Сіцилії та до Греції, але відомости з дому спонукали його до повороту. Вертаючи він їхав через Рим, Болонню та Феррару, був якийсь час у Венеції та в Медіоляні, а відси через гору св. Готгарда поїхав до Женеви. До Англії вернув у серпні 1630 р.

По повороті з Італії задумав Мільтон присвятити себе учительству і заняв ся на разі вихованєм своїх двох сестрінок. Але політичні події змінили цілий дальший плян його життя і поставили його в службу англійської революції, що вибухла в р. 1640, довела до впадку й смерти короля Кароля I. з шотландської родини

Стюартів і осягла свій вершок у семилітнім протектораті Олівера Кромвеля над Англією в рр. 1653—1660. Побіда пуританського напрямку над прихильністю до католицизму, яку проявляв король, заставила Мільтона випустити в світ цілий ряд полемічних писань, із яких найважніші: „Про реформацію“, „Епископство та пралати“, та „Про суть церковного устрою“. Основою тих писань була оборона епископства як підстави церковної організації, яку він мотивував доказами не тільки з євангелія, але також із старого завіта. В р. 1643 він оженив ся з Марією Пауель, дочкою мирового судді в графстві Оксфордї. Жінка по короткім часї не зовсім згідного подружнього житя покинула його й вернула до родичів, а коли довший час не вертала, на його листи не відповідала, а висланого для порозуміння післанця відправила без відповіді, він виставив їй розводний лист із заявою, що вважає своє подружє з нею розв'язаним. Для оправданя сего свого кроку він написав трактат „Ученє й наука про розвід“, доказуючи в нім, що подружє, особливо бездітне, має право розійти ся, коли подруги пізнають, що не можуть жити з собою в згодї.

В тім самім 1643 р. доконав ся також зворот у його релігійних поглядах. Перевага пуританства над т. зв. англїканською церквою показала йому, що пуритани потрафлять бути так само нетерпимі супроти інших вір, як католики. Він виступив проти них у письмі „Atheopagitica“, в яким боронив свободи віри та совісти й особливо рішучо відкидав цензуру. Тодї також написав він трактат „Про вихованє“, в яким представив хід вихованя хлоцця з висшого стану від 12—20 року.

В р. 1645 він поєднав ся знов зі своєю жінкою, з якою прожив аж до її смерти 1652 р.

В р. 1648 він написав декілька політичних писань. Ще перед смертю короля Кароля I. він написав трактат „Право королів і урядів“, але коли на внесок Кромвелля короля покарано смертю, він з поручення того-ж Кромвелля написав латинською мовою славний трактат „Оборона англійського народу“ (Defensio pro populo Anglicano), в яким мотивував право народу карати своїх володарів за надужитє своєї власти. Сей трактат викликав досить оживлену полеміку; на пороблені йому закиди Мільтон відповів другою „Обороною“. Від р. 1644 Мільтон почав чим раз тяжше занепадати на очи, а 1652 р. осліп зовсім наслідком ненастанної напруженої праці. В р. 1647 умер його отець, в р. 1652 умерла його жінка Марія, з якою мав четверо дітей. Лишивши ся сам із дрібними дітьми, а надто в стані сліпоти, він 1656 р. оженив ся другий раз, але ся друга жінка вмерла вже 1658 р. при дитині.

З р. 1660 скінчила ся англійська республіка, а дінастію Стюартів покликано знов на трон. Наступила звичайна в таких випадках реакція, в якій Мільтон не чув себе безпечним, а деякі його писаня засуджено на спаленє катівською рукою. Але особисто його не зачеплено, а впливові прихильники здужали виєднати йому повну безпеку. Від тепер починаєть ся його наукова та поетична діяльність. Діктуючи задля своєї сліпоти, він уложив „Словар латинської мови“, „Нарис льогіки“, „Систему теольогії“ та „Географічно-історичний опис російської держави“. Від р. 1648 він працював над просторою „Історією Англії аж до норманського завойованя“. Хоча сліпота не дозволила Мільтонови зробити з тої історії в повні жерелову працю, то вона все таки свідчить не тільки про його надзвичайний та-

лант, але також про широкі студії та значне критичне поглиблене.

Домашні обставини його життя при його сліпоті не могли бути дуже веселі, тим більше, що дочки не могли давати йому такої помочи, якої йому було потрібно. Тому він 1663 р. оженився третій раз і знайшов у третій жінці добру та вірну подругу, що доглядала його аж до смерті. В р. 1665 чума змусила його покинути Лондон і виїхати на село, де він зачав писати свою головну поему „Страчений рай“. Ця поема вийшла друком у р. 1667, чотири роки пізніше вийшло її продовжене „Відзисканий рай“, а того самого 1671 р. також його трагедія „Самсон Борець“ (Samson Agonistes). Ще три роки прожив поет у спокою, радуючи ся славою, яку принесли йому ті поетичні твори, та д. 8. листопада 1674 р. він умер, а 12. тогож місяця був похований у церкві св. Егідія в Лондоні *).

II. Літературна діяльність Мільтона.

Літературна діяльність Мільтона почала ся дуже вчасно, ще в його шкільних часах. Іще будиши учеником школи при церкві св. Павла, що відповідала теперішній гімназії, він почав писати вірші англійською мовою. Із книжок, які тоді довелось йому читати, дослідники особливо зазначають французьку книгу „Шестоднев або сотворенє світа“ (Du Bartas, Le Septimaine

*) Всі подробиці сего біографічного нарису взяв я з праці німецького вченого дра Ріхарда Вількера (Professor Dr. Richard Wü n k e r, Geschichte der englischen Litteratur von den ältesten Zeiten bis zur Gegenwart. Leipzig und Wien. Bibliographisches Institut 1896, ст. 325—336)

ou Creation du Monde) в англійським перекладі; вплив тої книжки видно не тільки в перших його літературних пробах, перекладах псалмів 114 і 136 на англійські вірші, але також у його поемі „Страчений рай“. Тоді-ж написав він латинською мовою кілька елегій, із яких четверта присвячена пам'яті його вчителя Юнга. Між рр 1625—1629, у часі своїх університетських студій, Мільтон написав декілька латинських поезій із нагоди університетських свят, смерти визначних учителів, а одну на пам'ятку відкриття порохового замаху на будинок парламенту в р. 1605. (In proditiōnem bombardicam). Англійською мовою були написані вірші на смерть візника, що возив пасажирів між Лондоном і Кембріджем, а також „На смерть гарної дитини“, донечки його сестри. Англійською мовою для університетської диспути написана також віршована „Похвала рідної мови“ та епічна трільогія з життя Христа: „На вроджене Христа“, „Представлене в храмі“ і „Муки Спасителя“; особливо перша з тих поезій визначається незвичайною поетичною красою. В р. 1630 був написаний сонет на пам'ять Шекспіра, який подаю тут у перекладі на нашу мову як свідоцтво про те, як відносився найвизначніший поет XVII. в до свого попередника з XVI. в.

Чи-ж мусить над могого Шекспіра кістьми
 Камінь за каменем здвигать нащадків поколіне?
 Чи-ж мусить прах його святий лежать
 Під пірамідою, що під небес стримить склепінє?
 Син споминів, великий спадкоємець слави,
 Чи-ж потребує він пам'ятника мертвого,
 Щоб в забутє імя його не впало?
 У подиві, який імя те окружає,
 В нім пам'ятник, який віки перетриває.

Ти штуку застиджаючи мозольну
 Летиш на ритмах, що беруть в неволю
 Кождіське серце, у яке безцінні дари
 Твоєї книги, мов дельфійські пророцтва
 Вривають ся глибоко. Своїми словами
 Фантазію ти нашу рвеш з собою,
 Нас робиш мрамуром, що в подиві нім'м
 Слів твоїх слухає. І так лежиш ти тут
 В такій пишноті похоронений,
 Що королі бажали би вмирати,
 Аби в такому гробі спочивати.

По скінченню університету, живучи кілька літ у фільварку Гортоні біля Лондона, Мільтон викінчив цілий ряд поетичних творів, між якими значніші були „Час“ (Time), „Веселий“ (L'Allegro), „Задуманий“ (Il Penseroso), гру зі співами „Аркадійці“, гру пастирську „Comus“ і другу гру пастирську „Lysidas“. Особливо дві поемки „Веселий“ і „Задуманий“, що завдячують свій мотив двом різьбленим портретам двох князів із родини Медічі в медіцейській каплиці в Флоренції, являють ся протиставленем веселого життя на лоні природи та поважного, вдумчивого життя чоловіка, занятого важкими питаннями часу. Можна би тут бачити протиставлене двох поколінь англійської суспільности — веселого часів Шекспіра й поважного, пуританського часів Мільтона.

Драматичні штуки „Аркадійці“, „Комус“ та „Лікідас“, писані Мільтоном принагідно для двірських празників його богатих приятелів, визначають ся наслідуванем грецького мітологічного апарату і не мають для потомности більшого значіння.

В часі своєї подорожі по Італії написав Мільтон ряд сонетів італійською мовою, а вернувши до Англії 1639 р., написав латинською

мовою і в клясичнім стилю „Нагробник Дамоні“ (Epitaphium Damonis), де пастух Тирзіс (Мільтон) оплакує смерть свого товариша Дамона (властиво Кароля Діодаті, шкільного товариша Мільтонового).

Під благодотворним небом Італії зародило ся в Мільтоновій голові багато плянів літературних творів, переважно драм. Страченому раєви мали бути присвячені три нариси, а четверта драма мала представляти Адама вигнаного з раю. В окремих драмах мали бути оброблені „Потопа світа“, „Збуренє Содомі“, „Самсон“ у двох частях, „Дітовбійця Ірод“, Іван Хреститель, пять драм із життя Спасителя, „Лазар“ і „Зруйнованє Єрусалима“. Цілий ряд драм мав представляти найстаршу історію Англії, а особливо панованє короля Ельфреда; инший ряд драм мав представляти історію Шкоції, в тім числі був також „Макбет“. З усіх тих плянів Мільтонови не довело ся обробити нічого крім „Утраченого та Відзисканого раю“, та „Самсона“.

Полишаючи на боці полемічні, політичні, історичні та инші наукові праці Мільтона, вичислені в попереднім розділі, згадаю тут коротко лише про дві його епічні поеми „Утрачений рай“ і „Відзисканий рай“. У сих двох поемах оспівав Мільтон основну християнську догму про сотворенє, гріховий упадок і відкупленє чоловіка через Сина божого. Ся догма, розвинена й вироблена отцями церкви в перших віках християнства, вимагала для свого мотивованя величезного апарату, скомпонованого не тільки на основі строго біблійних переказів, але також, і то навіть головно, на основі т. зв. апокрифічної традиції про сотворенє та бунт ангелів і про ненастанну боротьбу між збунтованими та з неба скиненими ангелами й їх провідником Сатаною

та Богом. Жертвою тої боротьби паде з разу праотець людського роду Адам зі своєю жінкою Евою, а пізнійше, по 4000-ах літ також Син божий Ісус Христос, зроджений із дівичі і втілений Бог, який через свою смерть викупає людський рід із неволі Сатани і другий раз рішучо побіджає його. Ся тема відповідала більше поглядам та віруванням середніх, ніж новіших віків, і коли за її оброблене взяв ся геніальний англійський поет XVII в., то се був до певної міри анахронізм, який поясняєть ся тільки тим приливом християнського пієтизму, що найяскравійше виявив себе в пурітанстві й не лишив ся без впливу на сформоване духового складу англійського народа ще й до сего часу.

Зміст першої поеми Мільтона, „Втрачений рай“, зложеної в першім виданю з десяти, а в другім і у всіх дальших із 12-и пісень без зміни тексту, представляє апокрифічну машинерію гріхопадєня перших людей дуже широко, а основне біблійне оповіданє про жите Адама й Еви в раю, їх гріх та вигнанє з раю займає зглядно дуже мало місця. Поема починаєть ся описом упадку збунтованих ангелів, які отямивши ся після свого погрому, збирають ся на нараду й укладають плян боротьби з новосотвореним людським родом. Головний між ними Сатана вилітає з пекла й удаєть ся до раю, з якого одначе проганяє його ангел. Анальоґічно до пекольного парламенту відбуваєть ся також у небі нарада Бога з ангелами. Бог заповідає ангелам близький упадок людей, а Син божий зараз же заявляє свою готовість спасти людей від власти Сатани та його товаришів. Середня часть поеми скомпонована дуже слабо і складаєть ся головно з оповідань про сотворенє та бунт ангелів, про сотворенє Адама, його перше жите в раю

й сотворене Єви. В чотирьох остатніх піснях оповідаєть ся широко та дуже нескладно драма, що містить ся в першім розділі книги Битія; Мільтон штучно розширяє своє оповіданє просторими описами та оповіданєм про те, як Бог обявляє Адамови будущу долю людського роду та його відкупленє через Сина божого.

Ще слабше скомпонована друга поема, основана на євангельських оповіданнях про жите Ісуса Христа, з яких автор властиво бере тільки оповіданє про хрещенє Ісусове на Йордані та про його спокушуванє Сатаною в пустині. На основі апокрифічного оповідання про сю остатню подію. Мільтон скомпонував довжезну диспутацію між Ісусом і Сатаною, повну середньовікової вчености, доказів і протидоказів, у якій Ісус перемагає Сатану. Поема кінчить ся описом бурі, після якої Ісус вертає до дому своєї матери, і ангельським хором на похвалу Спасителя, зложеним у дусі старої грецької трагедії. „Ся поема — відзиваєть ся про неї німецький історик англійської літератури, — має всі хиби „Утраченого раю“, але не має його добрих прикмет. Вона має ще більше дідактичний характер, і містить іще менше акції, як її взірець. Се не „Месіяда“, як би можна було ждати, не історія вродження, житя та стражданя Спасителя аж до його вознесеня на небо, а тільки один момент із його житя“¹⁾.

Мільтоновій поемі „Утрачений рай“ пощастило надзвичайно не тільки в англійській, але і в інших європейських літературах. Починаючи від XVIII в. вона була перекладена майже на

¹⁾ Pr. Dr. Richard Wülker, Geschichte der englischen Litteratur, ст. 336—339.

всі важніші європейські мови, в тім числі також на російську. На нашу мову перекладати її тепер уже мабуть за пізно, бо ані своїм змістом, ані своєю композицією, ані своїм основним духом англійського піетизму, ані нарешті своєю формою — неримованими віршами шестискладового ямбічного розміру вона не може зачислятись до архитворів світової літератури, а визначається надто дуже важким стилем, перетяженим абстракціями та метафорами.

III. Жерела „Самсона Борця“.

Головним жерелом Мільтонової трагедії треба вважати біблійне оповідане про Самсона, що міститься в книзі званій „Книгою Судіїв“ і обіймає розділи XIII—XVI. Аби дати понятє, як виглядає гебрейська традиція про Самсона, і як визискав, а зглядно переробив її Мільтон у своїй драмі, подаю тут переклад біблійного оповідання, користуючи ся для свого перекладу французьким перекладом Едварда Райса, доконаним із гебрейської мови та заосмотреним науковими поясненнями й критичним коментарієм¹⁾.

„XIII. Тим часом Ізраеліти не переставали робити такого, що не подобало ся Богу, і Бог віддав їх у руки Філістинів на протяг 40 літ. Але в околиці Сорєя в краю Данітів був чоловік на

¹⁾ Histoire des Israélites depuis la conquête de la Palestine jusqu'a l' exil. (Livres des juges, de Samuel et des rois) par Edouard Reuss, professeur del' université de Strasbourg. Paris 1877, перша часть сепії „La Bible, traduction nouvelle avec introductions et commentaires par Edouard Reuss“, ст. 202—214).

імя Маноа, якого жінка була неплодною і не мала дітей. Тій жінці явила ся обява Бога і сказала їй: „Бачиш, ти безплідна й не мала дитини, але ти зачнеш у животі і вродиш на світ сина. Дожидаючи його стережи ся не пити вина ані жадного п'яного напою, й не їсти нічого нечистого. Бо ти зачнеш у животі і вродиш на світ сина, а його голови нехай не діткнеть ся бритва, бо сей хлопець повинен бути посвячений Богу зараз від свого вродження, аби міг зачати у-вільнене Ізраеля від руки Філістинів“. Жінка від себе сказала своєму мужеві: „Чоловік божий — мовила вона — прийшов до мене; його вигляд був такий, як вигляд обяви божої, але я не питала його, відки він прийшов, і він не сказав мені свого імени. Але він сказав мені: „Бачиш, ти зачнеш у животі і вродиш на світ сина, а дожидаючи його не пий ні вина, ні п'яного напою, і не їж нічого нечистого, бо сей хлопець повинен бути посвячений Богу зараз від його вродження аж до дня своєї смерти“. Тоді Маноа помолив ся до Бога й сказав: „Дякую тобі, Пане мій, що божий чоловік, посланий тобою, прийшов до нас. Але прошу тебе, аби він прийшов іще раз до нас, аби заповісти нам, що маємо чинити з хлопцем, який нам уродить ся“. І Бог вислухав голосу Маноа, а поява божа знов прийшла до його жінки, коли вона сиділа на поли, а Маноа, її муж, не був коло неї. І жінка що духу побігла сповістити своєму мужеві і сказала йому: Чоловік, що був у мене сьогодні, явив ся другий раз“. І Маноа пішов за своєю жінкою, а заставши того чоловіка сказав до нього: „Чи ти той чоловік, що говорив із отсею жінкою? „А він відповів: „Се я“. Тоді сказав Маноа: „Коли сповнять ся твої слова, то що маємо робити зі своїм хлоп-

цем і що має робити він сам?" А поява Вічного сказала до Маноа: „Твоя жінка нехай здержить ся від усього того, що я сказав, нехай не їсть нічого такого, що походить від виноградника, не пє анї вина, анї п'яного напою й не їсть нічого нечистого та захове все те, що я поручив їй“. І Маноа сказав до об'яви божої: „Позволь, аби ми угостили тебе й дали тобі козу для твого вжитку“. Але поява Вічного сказала до Маноа: „Що до моєї гостини, то я не їстиму в тебе нічого, а коли хочеш жертвувати Богу цілопалену жертву, то жертвуй“. Бо Маноа не пізнав, що се була об'ява Вічного. І Маноа сказав до об'яви божої; „Яке твоє ім'я? Бо коли сповнять ся твої слова, ми почитимо тебе“. Але об'ява божа відповіла йому: „Пощо питаєш мого імени, коли воно чудесне?“ Тоді Маноа взяв козла та жертвонні приналежності, й зложив жертву Богу на камені. І дивне диво! Маноа та його жінка побачили, що в хвили, коли полум'я підняло ся понад жертвонником до неба, поява божа вступила в полум'я над жертвонником. Бачучи се Маноа й його жінка кинули ся лицями на землю, а поява божа щезла з перед їх очей. Тоді Маноа пізнав, що се була поява Вічного. І Маноа сказав до своєї жінки: „Ми помремо, бо ми бачили Бога“. Але його жінка відповіла йому: „Коли би Ягве захотів, аби ми померли, то не був би прийняв із наших рук ні цілопаленя, ні жертви, й не був би дав нам побачити всего того, й не був би обіцяв нам рівночасно нічого подібного“. І ся жінка вродила на світ сина, якого назвала Шіmeshом. І хлопець ріс, і Бог благословив його. А дух Вічного почав водити його по полях данітських між Сореею та Єгитаолем.

„XIV. І Шіmeshон пішов до Тімни й побачив там дівчину між дочками Филістинів. Потім вер-

нуб і промовив до свого вітця та до своєї матери кажучи: „Я бачив дівчину в Тімні між дочками Філістинів. Ідїть ї візьміть її за жінку для мене!“ Та отець і матери сказали йому: „Чи нема дівчини між дочками твоїх братів і в цілім нашім народї, що ти мусиш брати дівчину з поміж Філістинів, тих необрізанців?“ Але Ші-мешон відповів своєму вітцю: Сю візьми для мене, бо ся подобаєть ся мені.“ А отець і матери не знали, що се походило від Вічного. Бо він шукав нагоди проти Філістипів, які в тім часі панували над Ізраїлем. І от Ші-мешон пішов до Тімни зі своїм вітцем і зі своєю матірю, а коли дійшли вже до виноградників Тімни, виступив проти него молодий лев і заричав. І дух божий вступив у нього, і він роздер льва так, як роздирають цапа, не маючи нічого в руці. Але він не сказав нічого ані вітцю, ані матери про те, що зробив. Потім пішов до Тімни й поговорив із дівчиною, і вона подобала ся Ші-мешонові. Дещо пізнійше потім він повернув туди, аби пошлюбити її, а зійшовши з дороги, аби побачити труп льва, знайшов у тілі льва пчолячий щільник із медом. Він узяв його в руки і пішов їдючи мід. А дійшовши до свого вітця та до своєї матери дав їм також їсти того меду, але не сказав їм, що знайшов той мід у тілі льва. Тим часом його отець пішов до дому дівчини, а Ші-мешон приготував там шлюбний пир, бо такий там звичай був у молодих парубків. Коли родичі дівчини побачили, що Ші-мешон надходить, зібрали трицять товаришів, що мали бути його дружбами. І мовив до них Ші-мешон: „Ану, задам вам загадку. Коли відгадаєте її протягом сімох днів, які трівати-ме пир, я дам 30 тунік і 30 плащів у дарунку. Та коли не зможете відгадати її, дасте мені 30 ту-

нік і 30 плащів у дарунку“. Вони відповіли: „Нехай і так. Скажи свою загадку, аби ми почували“. І він сказав до них:

„Від їдця вийшло їдоме,
Від сильного вийшло солодке.“

Минули три дні, а вони не могли відгадати загадки. Нарешті смого дня сказали до жінки Шімешона: „Видури в твого чоловіка розв'язку тої загадки, а то ми спалимо тебе разом із домом твого вітця. Чи на те ви запросили нас на весіле, аби обдерти нас із одежі, га?“ І жінка Шімешона почала налягати на нього з плачем мовлячи: „Ти маєш тільки відразу до мене, а не любов. Чому не хочеш вияснити мені ту загадку, яку ти задав парубкам із мого народу?“ На те він відповів їй: „Бачиш, я не вияснив її ані мому татови, ані моїй мамі, то чому-ш маю вияснити її тобі?“ Та вона налягала на нього з плачем протягом сімох днів, які тривав їх пир. Нарешті смого дня, коли вона не переставала мучити його, він дав їй розгадку, а вона вияснила загадку парубкам свого народу. І ось смого дня перед заходом сонця парубки сеї місцевости сказали йому:

„Що солодше від меду?
І що сильніше від льва?“

На те він сказав їм:

„Коли-б ви моїм волем не орали,
Моєї загадки ви-б не відгадали.“

І дух Вічного вступив у нього, і він пішов до Аскальона і вбив 30 людей із поміж них, і забравши з них те, що мали на собі, дав їх одежі в дарунку тим, що відгадали його загадку. А розсердивши ся на свою жінку він вернув сам до дому свого вітця. А жінка Шімешона вийшла заміж за його товариша, що присватав ся до неї.

„XV. Дещо пізнійше, коли надходили жнива пшениці, Шімешон пішов відвідати свою жінку, ведучи з собою козла. Він сказав: „Хочу вийти до своєї жінки, до її кімнати.“ А отець жінки сказав: „Та я подумав собі, що ти дістав відразу до неї, і віддав її твому товаришеви. Та ось її молодша сестра далеко красша від неї; візьми її замість тамтої.“ Тоді Шімешон сказав до нього: „Сим разом не буду винуватим супроти Филістинів, коли вчиню їм зло“. І Шімешон і зловив триста шакалів і набравши смолоскіпів пов'язав їх хвіст до хвоста і прив'язав смолоскіп у середину між два хвости. І запаливши смолоскіпи він пустив їх на хлібові поля філістинські і запалив не тільки копи зі снопами, але також збіжжя на пни та оливні сади. І сказали Филістини: „Хто се зробив?“ Їм була відповідь: „Се Шімешон, зять Тімніта, за те, що йому взято жінку й віддано його товаришеви.“ І зійшли ся туди Филістини і спалили її та її вітця. Тоді Шімешон сказав до них: „Коли ви поступаєте так, то я не в спокою ся, поки не помщу ся на вас.“ І він повбивав їх поламавши їм руки й ноги і зробив велику різню. Потім оселив ся в яскині гетамської скелі. Тим часом Филістини вирушили туди й станули табором у Юдеї, прямуючи до Лехі¹⁾. І питали їх юдей-

1) Географічне положенє тих місцевостей, яких назви взяті з дуже старої традиції, тепер тяжко означити докладно. Те тільки видно зі звязку оповідання, що Шімешон бажаючи сховати ся від Филістинів, із своєї рідної околиці, краю Дана, положеного на самій півночі Палестини, перейшов на самий південь Палестини до Юдеї і сховав ся там у печері одної скелі мабуть недалеко Мертвого моря. І. Ф.

ські люди: „Чого ви вирушили проти нас?“. Вони-ж відповіли: „Ми вибрали ся, аби увязнити Шімешона і зробити з ним так, як він зробив із нами“. Тоді 3000 людей юдейських пішли до яскині гетамської скелі і сказали Шімешонові: „Чи ти не знаєш, що Филістини наші пани? По що-ж ти зробив нам се?“ А він відповів їм: „Я зробив їм тільки те, що вони зробили мені“. Тоді вони сказали йому: „А ми прийшли сюди, аби звязати тебе й віддати Филістинам“. І мовив до них Шімешон: „Покленіть ся мені, що самі ви не вбєте мене!“ І вони відповіли йому мовлячи: „Та ні, ми хочемо тільки звязати тебе й віддаги тебе їм, але зовсім не хочемо вбивати тебе“. І вони звязали його двома новими мотузами й вивели зі скелі Коли-ж прийшли недалеко Лехі й коли Филістини наблизивши ся до нього підняли окрики, вступив у нього дух божий, і мотузи, що були на його руках, зробили ся немов льняні нитки спалені огнем, і перевязи поспадали з його рук. І знайшовши зовсім свіжу осячу челюсть він простяг руку, вхопив її і вбив 1000 людей. І мовив Шімешон:

„Челюстю осячою

Одну юрбу, другу юрбу —

Челюстю осячою

Вбив я тисячу людей“.

І сказавши се він відкинув ту челюсть далеко від себе, а те місце прозвано Рамат-Леві, себ то кинена челюсть. У той час на нього найшла спрага і він скликнув до Вічного мовлячи: „Ти дав своєму слугі змогу віднести сю велику побіду. Чи-ж тепер мушу я вмерти зі спраги і впасти в руки необрізаних?“ Тоді Вічний розколов скелю, що лежить недалеко Лехі, і з неї потекла вода, і він напив ся, в нього вступив дух і він прийшов до сили. Тому прозвано те

місце жерелом кричучого, і воно знаходить ся в Лехі до сего дня.¹

„XVI. Прийшов Шінешон до Гацци й побачив тут блудницю та зайшов до неї. Почули се люди з Гацци й мовили: „Шінешон прийшов сюди“. Вони обступили дім і обставили вартою на всю ніч, та пильнували також міської брами, позасідавши в криївках і мовлячи: „Коли настане день, убємо його“. Тим часом Шінешон спав аж до півночі, а о півночі встав і взявши обі половини міської брами й два засуви, вирвав їх разом із гаками, взяв на плечі й заніс аж на верх гори напроти Геброна. Потім він закохав ся в одній жінці з Нагаль-Шорека, на імя Делілі. До неї прийшли князі Филістинів і сказали їй: „Підхлібляй йому й старай ся дізнати ся, в чім його велика сила й яким способом ми могли б опанувати його, звязати та покорити його, і ми дамо тобі кождий по тисячу й сто сіклів“. Тоді Деліля мовила до Шінешона: „Скажи мені, в чім твоя така велика сила й чим би можна тебе звязати так, аби ти був зовсім слабий?“ А Шінешон відповів їй: „Як би мене звязано сімома жилвми свіжими, ще не сушеними, я ослаб би й був би такий, як кождий инший чоловік.“ Тоді князі Филістинів принесли їй сім волових жил, свіжих і ще не сухих, і вона звязала його ними в часі, коли в її кімнаті мужі сиділи в засідці. Тоді вона скрикнула: „Шінешоне, Филістини!“ І він порвав жили мов конопляні нитки

¹) На сьому очевидно кінчить ся оповідане сего розділу, а далі додано ще одно реченє, яке треба вважати додатком пізнійшого редактора: „І він стояв на чолі Ізраеля в часі Филістинів протягом 20 літ“.

приложені до огню, а його сили не вивідано зовсім. Тоді Деліля мовила до Шімешона: „Бачиш, ти одурив мене, сказав мені неправду, а тепер скажи мені таки, чим можна звязати тебе?“ А він відповів їй: „Коли-б мене звязано новими линвами, що ще не були в службі, я ослаб би зовсім і був би такий, як инший чоловік“. Тоді Деліля взяла нові линви, звязала його й скрикнула: „Шімешоне, Филистини йдуть!“ А засідка й сим разом була в кімнаті. Але він розірвав линви мов нитки й освободив свої руки. Тоді Деліля мовила до Шімешона: „Доси ти одурив мене й говорив мені брехні. Скажи-ж тепер, чим можна би звязати тебе?“ І він відповів їй: „Як би ти віткала сім космів волося моєї голови (в полотно), навинула те полотно на вал, тоді я був би слабий і такий, як инші люди“. Коли-ж він заснув у неї, вона віткала сім космів його голови в полотно. навинула на вал і прибила вал гвоздем, а потім крикнула: „Шімешоне, Филистини йдуть!“ Він прокинувся зі сну та вирвав полотно й вал і гвіздь із варстату. ¹⁾ Тоді вона сказала до нього. „Як же-ж ти

¹⁾ У сьому місці в гебрейським тексті про- галина, в якій бракує кінця промови Шімешона та початку того, що зробила Деліля. Крім сего гебрейські терміни ткацького ремесла не зовсім ясні, так що й переклади в тім місці не можуть бути зовсім докладні. В перекладі Куліша се м сче читаємо ось як: „Самсон сказав: „Як би ти віткала семеро кучерів з мойої голови ув основу, та прибила цвяхом на ткацькому валу, тоді був би я малосилен як инші люде. Як же він заснув, узяла Деліла сім кучерів з голови в нього, ввіткала в основу та закріпила гво-

твое серце замкнене для мене ? Отсе вже три рази ти одурив мене й не сказав мені, в чім твоя сила така велика“. Коли отак вона день у день налягала на нього своїми намовами й мучила його, він знетерпливлений смертельно відкрив їй усе своє серце й сказав їй: „Ніколи не доторкнула ся бритва моєї голови, бо я від мого вродження посвячений Богу. Як би мене оголено, я стратив би свою силу й зробив би ся слабим, як кождий инший чоловік“. Тоді Деліля бачучи, що він відкрив їй усе своє серце, післала покликати князів филистинських і переказати їм; „Прийдіть сим разом, бо він відкрив мені все своє серце“. І князі Филистинів прийшли до неї і принесли з собою срібло. Вона-ж приспала його на своїх колінах, потім покликала голяря й веліла обголити сім кіс на його голові, і таким способом ослабила його, бо його сила пропала. Потім кликнула: „Шіmeshоне, Филистини йдуть!“ І він збудив ся зі сну й сказав: „І сим разом я вийду з сего й увільню себе“. Та він не знав, що Бог опустив його. Тут же Филистини взяли його в руки, повиколювали йому очі й запровадили його до Гацци: там окований подвійним зелізним ланцюхом він у вязниці мусів обертати жорновий камінь. Та волосє на його голові по-

здем на ткацькому валу“. Сей переклад о стілько неясний, що допускає розуміне, буцім то Деліля відтяла ті сім кучерів із Самсонової голови й віткала їх у полотно, коли натомісь дальший хід оповіданя вимагає такої штуки, аби волосє не відтяте від голови (воно в Самсона було ніколи не стрижене й очевидно дуже довге) віткати в полотно й навинути на вал, а той вал закріпити так, аби не міг обертати ся.

І. Франко.

чало відростати після обголення. По якімось часі князі Філістинів зібрали ся, аби принести велику жертву своєму богови Дагонови з великими радіщами, бо мовили: „Наш бог дав нам у руки нашого ворога Шінешона!“ І коли народ побачив його, величав свого бога мовлячи:

„Се наш бог дав нам у руки
Ворога нашого,
Що пустошив наш край
І наших так много побив“.

А коли вже були під охотою, сказали: „Покличте Шінешона, нехай забавляє нас!“ І покликали Шінешона з в'язниці, і він виробляв перед ними різні гри. Його помістили між двома стовпами, а Шінешон сказав до хлопця, що держав його за руку: „Постав мене так, аби я міг доторкнутися до стовпів, на яких спочиває сей будинок, і міг оперти ся на них“. Будинок був повен мужів і жінок і в ньому містилися всі князі Філістинів, а на його платформі (може на плоскій дасі?) стояло коло 3000 мужів і жінок, що придивлялися грам Шінешоновим. І Шінешон помолив ся до Вічного мовлячи: „Господи Ягве, поможи мені й дай мені силу ще сей раз, о Боже, аби я помстив ся на Філістинах за оба мої ока!“ Тоді Шінешон обняв за середину оба стовпи, на яких спочивав будинок, один правою, а другий лівою рукою й опер ся о них. І Шінешон крикнув: „Нехай згину я сам разом із Філістинами!“ І він захитав стовпи з усеї сили і дім завалив ся на всіх князів і всю ту купу народа, що була в ньому, а мертвих, яких він усмертив умираючи, було більше як тих, що їх побив за свого життя. А його брати й уся його рідня прийшли, взяли його тіло, перенесли

й поховали його між Сореею та Єгитаолем у гробі його вітця Маноа“.

Се оповіданє кінчить ся знов редакторським додатком, дублетом того, що був наведений висше: „Він стояв на чолі Ізраїля протягом 20 літ“. Уже се повторенє характеризує оба ті реченя як додатки пізнійшої руки, що не мають нічого спільного зі змістом самого оповіданя.

Що до змісту сего оповіданя треба зазначити, що вдносини представлені в ньому вказують на дуже велику його давність. Ізраїльські племена живуть у Палестині, та в отьому оповіданю згадано тільки двоє племен, а власне племя Дана, що жило на крайній півночі, та племя Юди, що жило на крайнім півдні сего краю. Фенікійське племя Филістинів являєть ся паном і зверхником усеї Палестини від одного кінця до другого, і коли у єврейських племен не згадуєть ні про яку зверхність, то у Филістинів бачимо князів. Як не було світської зверхности між Гебреями, так само не бачимо ніякого сліду духовної власти ані організації богослуженя. Батько родини Маноа в надзвичайній хвилі появи „божого чоловіка“ укладає на полі кам'яний жертівник і приносить на ньому жертву Богу. Для означеня Бога автор оповіданя вживає двох назв: Ельогім, множне число від Елій Ягве. Назву Ягве вимовлено в оповіданю тільки два рази: раз вимовляє її мати Шімешона, доказуючи мужеві, що вони не вмруть після появи божого чоловіка, а другий раз Шімешон у передсмертній молитві. Назва Ельогім (у перекладі за Райсом я передавав її словом „Вічний“) уживаєть ся далеко частійше. Пригадую, що Жидам і доси в звичайних розмовах не вільно називати імени Ягве.

В однім уступі своєї драми згадав Мільтон іще про один епізод із книги Судіїв, а власне про вбійство ватажка ханаанської армії Сісери, доконане Ізраїльтянкою Ягелею. Сей епізод оповідано в розд. IV-тої книги, з якого подаю тут лише кінцеву часть (рядки 17—29) про втеку та смерть Сісери.

„Тим часом Сісера тікаючи пішо прийшов до намета Ягелі, жінки Кеніти Хебера, бо між Ябіном королем Гасора й родиною Кеніта Хебера панував спокій. І Ягеля вийшла перед Сісеру та мовила до нього: „Сховай ся сюди, пане мій, сховай ся до мене й не бій ся нічого!“ І він сховав ся до її намета, а вона прикрила його покровом. Потім він сказав: „Дай мені води пити, бо в мене спрага“. І вона отворила боклагу з молоком і дала йому напити ся і знов; заперла боклагу. Потім він озвав ся ще раз „Сядь біля намета, і коли би хто запитав, чи є хто в наметі, скажи, що нема нікого“. Тоді Ягеля, жінка Хеберова, взяла кілок від намета, а в другу руку молоток, тихенько наблизилася до нього, коли він заснув, і вбила йому кілок у висок так, що він пройшов голову й застряг у землі, і Сісера вмер. Тим часом надійшов Барак гонячи за Сісерою, а Ягеля вийшла йому на зустріч і сказала: „Ходи, я покажу тобі чоловіка, котрого шукаєш“. І коли він ввійшов до неї, побачив Сісеру, що лежав мертвий на землі з кілком у виску“.

Те саме оповідане в поетичнім стилі маємо в однім уступі т. зв. Пісні Дебори, найстаршої літературної пам'ятки гебрейської мови (книга Судіїв, розд. V, р. 24 — 31), де читаємо ось що:

Благословенна будь, Ягеле,

Подруго Хебера Кенїта,
Поміж єврейськими жінками!

Благословенна будь вона
Поміж жінками нашими,
Що проживають у наметах!

Він попросив води, вона-ж,
Глянь, молока дала йому,
Сметанки в чаші почесній.

Кілок взяла у лїву руку,
У праву молоток взяла
І вбила Сісеру войводу.

Пробила голову йому,
Пробила череп скрізь на скрізь,
І він упав під ноги їй.

Упав, простяг ся при ногах,
І на тїм місці, де упав,
Бездушний труп його поляг.

А крізь віконце визира
Через решітку дротяну
Сісери матїнка стара.

І визира й питає знай:
„Чому-ж не їде мій синок?
Чому-ж гонці його не стугонять?”

З прислужниць же її котрі
Тямучі, відмовляють їй,
Тай примовля вона сама собі:

„Там певно ділять луп вони,

На кожного по дівці та по дві,
А для Сісери, сина мого

Золототкані одяги,
А надто вбори дорогі,
Барвисті для плечий моїх“.

Се поетичне оповіданє троха відмінне від прозового тим, що в ньому не згадано про сон Сісери, але виходить так, що Ягеля вбила Сісеру в тій хвилі, коли він стояв і пив молоко, так, що він уже в слідуєчій хвилі без духа повалив ся їй під ноги.

IV. Розбір драми Мільтона.

Я подав навмисно текст отсих біблійних оповідань, аби порівнюючи їх із тим, як визи-скав їх Мільтон, можна було зрозуміти композицію його драми та її художню вартість.

Те, що оповідає „Книга Судіїв“ про Самсона, складаєть ся з п'ятиох епізодів, а власне з оповіданя про божу обяву про вроджене та призначене Самсона, про його першу женячку та її наслідки, про його втеку до Юдеї та її наслідки, про його зносини з Делілею, а нарешті про його смерть. Тільки перший і остатній епізоди мають визначно драматичний характер, інші-ж не вважаючи на оживлену акцію мають характер більш епічний, ніж драматичний. Додаймо до того, що між епізодом утеки Самсона до Юдеї та доконаним там пораженєм Филістинів і епізодом про зносини з Делілею минає неозначене число літ, із яких оповіданє не подає ніякої події. З того бачимо, що цілість того оповіданя не надавала ся на тему одноцільної драми, бо не давала одноцільної акції, а тільки ряд

епізодів більш або менше випадково пов'язаних із собою. Із пляну величезного циклу біблійних драм, уложеного Мільтоном у часі його побуту в Італії, дізнаємося, що Самсона він мав обробити в двох драмах, із яких виконав тільки одну; яка мала бути перша, сего з пляну не видно.

Драма Мільтона про смерть Самсона відбувається протягом одного дня, так, як найбільша частина старинних, грецьких та римських трагедій. Ідучи за взірцем старинних трагіків, Мільтон зовсім неподібно до Шекспіра усунув зі сцени всю акцію, а заступив її конфліктами людських потреб, характерів та пристрастей, які виявляються переважно в довгих промовах; властивого драматичного діяльога, яких так багато в Шекспіра, але яких безсмертні взірці дали вже чільні грецькі трагіки, у Мільтоновій драмі зовсім нема. За те його хор досить подібний до хорів грецької трагедії; він не посуває драматичної акції наперед, а тільки коментує її, декуди лише подаючи розумні ради дієвим особам.

Аби сконцентрувати як найбільше психологічних конфліктів у своїй драмі, Мільтон поробив у старо-гебрейському оповіданні ось які найважливіші зміни. Поперед усього з Делілі, яка в старо-гебрейському оповіданні являється блудницею, з якою Самсон знайомиться зовсім випадково, яка не має для нього ніяких зобов'язань і за обіцянку їй грошеву надгороду без великої трудности виманує в нього тайну його сили та віддає його в руки ворогів, англійський автор ізробив законну жінку, яка доконала зради на своїм мужу не тільки задля обіцяної надгороди, але також під натиском страшних погроз, а ще більше під впливом свого власного релігійного та патріоти-

чного почуття, маючи надію через знівечене страшного ворога своїх богів і свого народу заслужити собі ласку в тих богів і вдячність та славу в свого народу. Сцену в драмі між Самсоном і Делілею Мільтон перепровадив справді знаменито, не вважаючи на те, що симпатія читача в тій сцені, помимо зневажливих слів Самсона, по неволі стає по стороні Делілі, яка рада спокутувати свій учинок і вжити свого впливу для увільнення Самсона з неволі, аби мати його при собі в своїм домі. Його зневажливі слова що до її нещирости вона обезсилює своїми дальшими признаннями про моральний примус, під якого впливом вона зрадила його. Супроти тих її признань Самсон має тільки одну вимівку, що Бог наслав на нього се найтяжше унижене, аби випробувати його терпливість.

Другою зміною в біблійнім оповіданню треба вважати те, що Мільтон у своїй драмі виводить вітця Самсонового живим у день його смерти, хоча з біблійного оповідання видно, що тіло Самсона з Гази забрали його брати й положили в гробі його вітця, значить, отець його в ту пору не жив уже. І ся зміна потрібна була Мільтону для драматичної композиції, бо в фігурі того вітця бачимо на сцені свідка того божого заповіту, що попередив уроджене Самсона. Та в тій фігурі дав Мільтон іще значно більше. Маюча, вірний прихильник культу Єгови, не похваляв Самсоного залицяня до филистинських дівчат і його подружя з Филистинкою, а його нещасте вважає безпосереднім наслідком його легкомисности та занедбаня божих заповітів. Він приходить до Гази з наміром викупити сина з неволі Филистинів і взяти його до себе, маючи надію, що з часом Бог помилує його й вер-

не йому не тільки силу тіла, але також зір очий.

Видумана Мільтоном фігура Гарафи, величчя з Гата і при тім лицаря, що виступає в повній зброї, зазначає контраст між фізичною силою Самсона й лицарською вдачею Филистина, що очевидно стояв на висшій ступні культури від Гебрея навіть щодо поняття лицарської чести та правил лицарського войовання. Гарафа приходить до Гази, аби побачити Самсона, й жалує, що не міг зустріти ся з ним на полі битви, де би своїм оружжєм міг був побідити його. Й тут Самсон промовляє до Гарафи грубо та лайливо, як низше культурний чоловік до культурнішого, а на його пропозицію стати до бою з ним у повній зброї, при чім він мав би в руках лише дубову булаву, Гарафа відповідає, що вважає низшим своєї чести бороти ся зі сліпим, а ще до того невільник, покараним за злочини. Мільтон мабуть не зовсім докладно уявив собі сю нерівність культурности у Самсона й Гарафи, коли заставив при кінці сцени Гарафу відійти з погрозою, яка в дальшій ході драми являється зовсім безпредметовою.

Центральну фігуру драми, Самсона, Мільтон із конечности драматичної композиції мусів значно поглибити в порівнанню до того, що подає про неї старогейське оповіданє. Там Самсон являється тільки силачем, який без обдуманого пляну робить шкоди Филистинам, легкокомисно й проти волі родичів женить ся з Филистинкою, деколи тільки в своїх подвигах почуває вплив духа божого, але з молитвою до Бога обертається тільки раз, у передостатній хвилі свого життя. У нього нема почуття гейського патріотизму, ані виразної місії увільнити своїх земляків із филистинської неволі, а

навіть у своїй передсмертній молитві він тільки просить Бога дати йому ще раз силу помстити ся на Филістинах за свої очі. У Мільтона Самсон виходить національним героєм, свідомим своєї місії й свідомим того, що він своїм легкомишним поступком із Делілею програв свою справу, спроневірив ся своїй місії й заслужено потерпів страшну кару, з якої тільки смерть може увільнити його. В розмові з хором своїх земляків Данітів він прилюдно каєть ся своїх провин і осуджує їх так остро й безпощадно, що хор мусить лагодити той його суд і пригадати йому, що по над людськими провинами є ще милосерде боже. В розмові з невірною жінкою Самсон показує справді геройську постійність характеру, опираючи ся покусі спокійного родинного життя в достатку та бездільності, але під властю жінки, й волисть лишити ся в неволі у ворогів, ніж корити ся домашньому ворогові.

В розмові зі своїм вітцем Самсон опираєть ся ще сильнішій покусі, ніж та, якою манила його жінка, а власне покусі спокійного життя в родиннім крузі з надією відзискати не тільки силу тіла, але також зір очий, і віддати не одну важну службу своєму народові. Сю надію відпихає Самсон силою свого внутрішнього почуття, що зір його страчений безповоротно, що жите його скінчить ся незабаром і що боротьба між Богом Ізраеля та Дагоном заострилася тепер так, що Бог Ізраеля не потерпить довше величання Дагона і якимось великим, надзвичайним ділом покаже свою славу. Що до себе-ж він надієть ся одинокого визволення від смерті. Зазнавши двох упокорень у розмовах із жінкою та з Гарафою, Самсон одержує через урядника Филістинів візванє, аби ставив ся на їх празник і потішив зібраних князів та

тисячі народа своїм видом і пробами своєї сили. Се візване Самсон приймає з обуренєм, як намір ворогів, упідлити його до крайности й заставити його робити щось суперечне з заповітали Єгови. Він їх невільник, але ніяка сила в світі не присилує його бути їх блазнем та комедіянттом. Та коли філистинський урядник із тою його відповіддю відійшов до князів, у Самсона будить ся инше почутє, почутє можности, піддавши ся жаданю Філистинів зробити щось для слави божої, і коли урядник вертає знов і поновляє жаданє князів, він без опору піддаєть ся тому жаданю заявляючи одначе, що не зробить на філистинськїм празнику нічого негідного своєї чести та незгідного з божими законами,

Остатня сцена, від якої взято титул драми, „Samson Agonistes“ — Самсон актор, що виступає на сцені, не вважаючи на свою драматичність, у Мільтоновій драмі передана в епічній формі, через оповіданє гебрейського післанця, не драматично, та за те згідно з загальним правилом старо-грецької трагедії.

Для нас сей твір окрім памятки творчости великого англійського поета та борця за свободу думки та слова має значінє також задля тих глибоких почувань людського терпіння, що творять його основу, а не менше також задля численних глибоких та влучних спостережень із людського житя, з відносин між мужем і жінкою, між вітцем і сином, між одницею й народом, між чоловіком і божеством. Ся ідейна сторона запевняє Мільтоновій драмі визначне місце у всесвітній літературі і в памяти освіченого людства.

Писано в днях 21—26 серпня 1912.

САМСОН БОРЕЦЬ.

ОСОБИ:

Самсон.

Маноа, його батько.

Даліля, його жінка.

Гарафа з Гата.

Урядник.

Післанець.

Хор Данітів.

Сцена перед в'язницею в Газі.

С а м с о н (входить із поводитором).

Ще троха далі взич руки своєї
Незрячим крокам, ще крихітку далі!
На тій лавчині маю тїнь і сонце,
Там я сїдаю, як який випадок
Мене від рабської звільнить роботи,
Що зрештою день в день в робочім домі
Мене лоточить. Там я в ланцюгах
Ледви вспіваю хлипнути повітря
Важкого, спертого, що в груди ллеть ся,
10 Немов гнилий напій. Та тут за теє
Знаходжу лік, сей свіжий подих неба,
Солодкий, чистий подув поранковий.
Тут дай мені віддихать ся! Сьогодні
Сей люд святкує празник свого бога
Дагона, праця всяка спочиває.
Не радо дав мені сей відпочинок
Їх забобон; тому-ж я, скоро вільно,

Тїкаю геть від гомону людського
 І в самоті спішу тут заховать ся,
 20 Щоб троха відпочить — спочити тілом,
 Бо для душі нема мені спокою
 Від дошкульних думок, що наче рій
 Роздразнених шершенїв, скоро тільки
 Мене самого вбачуть, натовпом
 Густим на мене пруть ся і минулі
 Часи мені виводять перед душу,
 Чим я колись був і чим став сьогодні.
 О, по що вроджене моє два рази
 З небес благовістив той ангел, що
 30 Нарешті на очах моєї неньки
 Із вівтаря, де жертва ще горїла,
 Мов стовп огнистий полумя підняв ся
 І в гору линув? По що заповїв він,
 Що я дїл славних доконати маю
 І добродїйств для роду Авраама?
 І по що той наказ і розпорядок,
 Плекать мене як вибранця Єгови,
 Призначеного на велике дїло,
 Коли судилось так мені вмирати
 40 Одуреним, в кайданах, світла сонця
 Позбавленим, дивовищем та глумом
 Людий ворожих? Богом дану силу
 Терять у ланцюхах, в важкій роботї!
 Преславу мїць збувають на труд звірячий,
 В пониженю ще низшїм, як невільник!
 Обіцяно було, що я Ізрайля
 Мав слобонить з ярма Филістимлянїв...
 О, запитайте нинї: де той сильний
 Освободитель? В Газї ось слїпцем,
 50 З рабами жорна крутить, сам у путах
 У филистинському ярмі! Та годї!
 Не смій так скоро в сумнів подавати
 Обіцянок небесних! А як все те горе
 На мене впало лиш за власні хиби,

То на кого й жаліти ся мені,
 Крім на себе самого, що не зміг ся
 Те зберегти, в чім крив ся скарб великий
 Тієї сили, що мені був даний
 Під тайною великою. А я,
 60 Слабий, безтямний, як се легко втратить,
 Я мусів жінці тайну сю відкрити,
 Її слізки й благаннями розмяклий!
 О, слабодух я у міцному тілі!
 Що варта сила, як із нею в парі
 Не йде премудрости два рази стілько!
 Важка, тумановата, незугарна,
 У гордощах себе самої певна,
 Та на найменшій перешкодї впасти
 Готова, не до володїня здібна,
 70 А лиш до служби, де одна премудрість
 Всевладно порядкує. Бог, що дав
 Мені сю силу, і хотїв при тому
 Вказать, який слабий се дар, вложив
 Її мені в волосє. Та мовчу вже!
 Не слід мені на прю ставати з Вишнім
 І суд його відсуджувать, бо може
 Він мав мету, якої нам не збагнуть.
 Досить, що сила, то моя загибіль
 І жерело всіх моїх мук, так лютих
 80 І так важких, що щоб одну з них, кожду
 Оплакати — житя людського мало.
 Та над усі найтяжша ти мені,
 Утрато світлости очий! Сліпий
 Між ворогами — о, се сто раз тяжше,
 Як пута, як тюрма, як кій жебрацький,
 Як старість без підмоги! Світло, світло,
 Те перше діло боже згасло в мене,
 Всі радощі його мені пропали!
 А се-ж було-б хоч крихотку влекшило
 90 Мій сум. А так я знижений ще низше,
 Як найпідлійший твір не лиш з людей,

- Але й з хробаччя; найпідлїйше ще
 Стоїть понадомною, бо хоч лазить,
 То бачить світ. А я в тьмі серед світла
 День в день ошуки зазнаю й погорди
 І кпин і кривд, у домі й на дворі,
 Все мов той дурень на людській нарузі,
 А не на власній силі. Бачить ся, живу
 Лиш пів-житєм, на правду-ж більша часть
 100 Моя померла. Пїтьма, пїтьма, пїтьма!
 При блисках півдня пїтьма непроглядна,
 Бездонна тьма без жадної надїї
 На те, щоб розвидніла ся колись.
 Ти перший творе божий, блиску дня,
 Велике слово: „Най настане світло!“
 І стало світло скрізь! — О як же я
 Так винятий від твого велїня!
 Для мене єонце чорне,
 Мовчуще як той місяць,
 110 Що ніч лишив слїпою,
 Сховавши ся в яскиню.
 Коли-ж те світло так житю потрібне —
 Воно саме жите! Коли се правда,
 Що світло і в самїй душі сіяє
 І як вона пройма всі члени тіла, —
 Чому-ж той зір обмежено на око,
 На ту маленьку, нїжну кульку, так
 Мягку та легко загасиму? Чом
 Він не розлитий по всіх частях тіла
 120 Так, як чує, щоб в кожній одробинці
 Міг бути весь? Тоді не був би я
 Тим вигнанцем із краю світла, що
 Хоч мусить жить у світзї, та жиє
 Півтрупячим житєм! В могилі — ні,
 Ще нужденнїйше, сам своя могила!
 Ходячий гріб! Заритий, та не вільний
 Тим правом смерти й погребу від муки,
 Від горя й гїркости житя, і овшім,

Ще тяжше всім житейським горем битий,
 130 Житєм в неволі ворогів імстивих.

Х о р (виступає).

Ось він! Ось він! Підходьмо з тиха,
 Не забіжим його зненацька!
 О, зміна понад всяке слово, мисль і віру!
 Глянь, як лежить він тут без догляду й турботи
 Схиливши втомлену голову,
 Як той, що всяку попрощав надію,
 Сам в себе стратив віру,
 В рабській одежі, в препоганім шматю,
 Такім зужитім і таким бруднім!
 140 Чи-ж дурить зір мене? Чи-ж може бути він
 Той сам герой прославлений широко,
 Самсон Непобідимий, той, якому,
 Хоч безоружному, ніяка людська сила,
 Ніякий найдикійший звір оперти ся не міг?
 Той сам, що льва роздер
 Так, як лев роздира козу;
 Той, що на війська він фалянги
 В спіжевій зброї кидав ся один,
 Без зброї, зброю роблячи собі для жарту,
 150 Перед якою не остояв ся
 Ні сильний панцир з жареної стали,
 Ні дротяна сорочка як алмаз тверда?
 Найбезпечнійший був, хто з далека стояв,
 Коли невдержно він все на перед ступав,
 Кепкуючи із пишної їх зброї,
 Із знарядів потуги військової,
 І юрбами на смерть їх гнав.
 Відважний Аскальона син
 Втік перед львиним нападом його,
 160 І навіть старші воїни давали плечі
 Пяті його, та шоломи свої пушисті
 Валяли в поросі та погибали

- Від кепського оружя, що йому
 Як раз попало в руку, від осячої щоки,
 Від шаблі кістяної, від якої
 Погибли тисячі Филістимлян,
 Цвіт Палестини під Рамат-Лехі,
 Що славна аж до нинішнього дня.
 Тоді він з силою безмірною
 170 Зірвав з землі і виніс на плечах
 Міську браму Гази зі стовпами,
 З тяжкими засувами аж на гору Геброн,
 Місце пробутку велитнів старих.
 На що-ж найперше нарікати нам?
 Чи на неволю, чи на сліпоту,
 Тюрму в тюрмі непросвітної тьми?
 Ти сам — ах, найстрашнійша се вязниця! —
 Став власною тюрмою, а душа твоя,
 Яку видющі люди безпідставно
 180 Оскаржують, увязнена безповоротно,
 Живе в правдивій пітьмі твого тіла,
 Денному світлу недоступна, в узах
 Понурої, безпросвітної ночі.
 Ах, світло внутрішнє не кидає
 Ніякого видимого проміння.
 О ти, безсиля нашого подобо,
 Що був недавно ще без рівні на землі,
 Ти найсильнійший із усіх смертельних,
 Що впав ось на найглибше дно недолі!
 190 Бо не той стоїть високо,
 Хто від роду благородний,
 Кого колесо фортуни
 На високість піднесло;
 Але ти стояв високо,
 Бо твої чесноти й сила
 Могли землю покорити,
 Могли скрізь тобі створити
 Славу і найвисшу честь.

Самсон.

Я чую звуки слів, але повітре
200 Розносить їх, і змисл їх не спійму.

Хор.

Промовив. Підійдїм до нього близше!
Ах, ти пресильний, що недавно ще
Був славою Ізрайля, а тепер
Його став найважкїйшою журбою,
Ось ми, твої приятелї й знайомі,
Сусїди з Естаголю та Зараса
Долин плодючих тут приходимо
Відвідати тебе й оплакати,
Або, що може лїпше буде, дати тобі
210 Пораду й помїч, лїк на твої рани.
Та-ж щире слово може влагодить
Біль хорої душі, немов бальзам
Вменшає рани бїль.

Самсон.

Приятелї!

Прихїд ваш додає менї житя нового.
Тепер я знаю власним досвїдом,
Не з наслуху лише, який фальшивий грїш
Тї други — їх у нас бува найбільше, —
Які приходять юрбами в днї щастя,
А в горю криють ся так, що хоч як шукай,
220 Не знайдеш їх. Ах, гляньте, други милї,
Як рїжнородне горе налягає
На мене! Те, що можна би вважать
Найгїршим, — слїпота, — тепер найменше
Мене турбує. Бо коли-б я мав
Свїтло очий, то як-же мїг би я
Від сорому глядїти й голову
Піднести, я, що мов моряк той глупий

- Розбити дав величне те судно,
 Мені повірене самого неба волею?
 230 За одно слово, за одну слезину
 Відкрив я, дурень, божий дар таємний
 Фальшивій жінці. О, скажіть мені,
 Приятелі, чи не окричано
 Мене як дурня по всіх вулицях,
 І чи не став я притчою в язицях?
 І чи не кажуть, що зробило ся мені
 Все по заслужі? Силу величезну
 У мене бачено, та мудрости не багато:
 Ся сила нерозмірна з розумом
 240 Була причиною мого впадку.

Х о р.

- Не нарікай на допуст божий!
 Блудили навіть наймудрійші часто,
 Давали одурить себе жінкам;
 Се й на будуще буде так, бо мудрість
 Не встереже від того. От тому
 Ти не понижуй сам себе занадто
 В тім тягарі твого лихолітя.
 Сказать по правді, від людей не раз
 Чували ми здивованє, чому ти
 250 Филістимлянку вибрати у подруже
 Собі волів, ніж з власного народу
 Якусь гарнійшу або рівно гарну,
 А що найменш землячку й благородну?

С а м с о н.

Одну побачив я у Тімнаті;
 Вона подобалась мені, та родичам
 Моїм було немило що дочку
 Язичника хотів я взяти в подруже.
 Вони не знали, що до того я
 Спонуканий був волею небес;

- 260 Я знав се з внутрішнього потягу,
 Для того й прискорив одружене
 Міркуючи сим розпочати також
 Ізрайля освободжене, те діло,
 Якого довершить я в собі чув клич божий.
 Вона вдалась зрадливою. Найблизша,
 Яку я взяв за жінку — о, щоб я
 Не був сего зробив ніколи! — глупе
 Та пізнее бажане — походила
 З долини Сорека, на ймя Даліля,
 270 Прегарная потвора, пасть на мене.
 Я думав після першого подружя,
 Що й друге мені вільно для такої
 Самої ціли, дибаючи все
 Гнобить гнобителів Ізраїля.
 Тому, що я терплю тепер, вона
 Не винна; винен сам я, що словами
 Зневолений (о, слабість!) жінці зрадив
 Найліпшу часть моєї таємниці.

Х о р.

- Не вхибив ти раз у раз
 280 Нагоди шукаючи,
 Ворогів свого краю,
 Тих Филістимлян завзятих
 До побою визивати.
 Се ми можем посвідчить.
 Та про те Ізраїль доси
 З всіми своїми синами
 У ярмі Филістимлян.

С а м с о н.

- Вину того я не беру на себе,
 Кладу її на старшину Ізраїля,
 290 На воєвод його племен, які,
 Хоч бачили великії діла,

- Що Бог чинив через мене самого
 На ворогах, сього не признавали
 Й не міркували, що се нагоду
 Давало їм до освободження.
 Що правда, сам я не пускавсь на те,
 Свої діла хвалити перед ними;
 Та ті діла, хоч і були німі,
 Свідчили голосно про того, хто чинив їх.
- 300 Але вони були глухі, не хтіли
 Обміркувать положене як слід,
 Аж поки їх пани Филистимляни,
 Мене шукаючи з всім своїм військом,
 Не впали до Юдеї. Я тоді
 Знайшов безпечную криївку в скалах
 Етама, не втікаючи, лиш місця
 Шукаючи, де би найдогіднійше
 Міг вдарити на них. У тім часі,
 Щоб уникнуть пліндрованя своєї
- 310 Країни, вояки юдейські всі
 Зібрали ся до мене. Добровільно
 Я на умовах дав ся їм у руки;
 Вони-ж утішені передали мене
 Язичникам як пожадану здобич,
 Зв'язавши посторонками мене.
 Та посторонки ті були для мене
 Нитки, які полемінь пожирає.
 Зовсім без зброї кинувсь я на їх
 Цілеє військо, і лихим оружем
- 320 Побив усю їх молодіж добірну;
 Лиш ті живі зістали, що втекли.
 Як би в той день зібрала ся Юдея,
 Або одно лиш племя, то могли-б
 Здобути вежі Гата й панувати
 Над тими, у кого тепер вони раби.
 Та що-ж ми часто бачимо в зіпсутих
 Народах, що за проступки свої
 Рабами роблять ся, як тільки те,

Що люблять більш рабство, аніж свободу,
 330 Гнилу неволю більш, як вільну волю,
 Ділами сильну? Того-ж, кого Бог
 Своєю ласкою великою
 Покликав на освободителя для них,
 Вони погорджують, підозрівають,
 Підкопують своєю завистю.
 Коли почне що, вони серед діла
 Його покинуть, а найбільше діло,
 Яке для їх користи зробить він,
 Вони відплачують невдякою.

Х о р

340 Слова твої пригадують мені,
 Як колись Сухот і твердиння Пнуель
 Погордою віддячили великому
 Освободителю, незрівняному
 Герою Гедеону, що Мідіянітів
 Прогнав і їх князів розбив у розтіч,
 І як невдячним показавсь Ефраїм
 Супроти Єфти, що своєю радою
 Не менш як зброєю оборонив
 Ізраїля від сили Аммонітів,
 350 Коли-б його хоробрість не була
 Зломала їх пиху в кровавій битві тій,
 Де многих помордовано без милости,
 Смерть завдаючи кождому,
 Хто слова „шіболет“ сказать не міг.

С а м с о н,

Додайте до сих прикладів мене!
 Рад може мій народ мене покинуть,
 Та не покинув мене Бог, який
 Для мене ще увільнене готує.

Хор.

Справедливі дороги Господні.

- 360 Справедливі також для людей!
 Хоч немає таких, що не вірять у Бога,
 Та багато таких, що блукають у тьмі.
 Та наука таких, се не иншая школа,
 Тільки серце дурного,
 У яким кождий сам собі вчитель.

Та ще більше таких, що дороги Його
 Несправедливими вважають,
 Бо перечать вони власним висловам їх,
 Що летучі, пустії думки висловляють.

- 370 І не дбають про теє вони,
 Що вменшають господню хвалу,
 Поки в власних своїх суперечностях
 Не вловлять ся, не заплутають ся,
 Чим раз менше виходу знаходячи,
 Чим раз більш загадок нерозгаданих.

І бажають вони Незглубимого
 Зв'язати власними заповідьми його;
 Хоч заповіді ті на те Він дав,
 Аби нас зв'язать, не самого себе;

- 380 І має право виїмки робить
 По своїй уподобі, по своїм виборі,
 Звільняти від загальних обов'язків
 Без огляду на сором або гріх,
 Або переступ закона:
 Бо своїм власним заповідям
 Він сам найліпший володар.

А то не був би Він, якому
 Ніколи не забракло способів,
 А проти ворогів також причин,

- 390 Щоб увільнити свій народ, отсього

Героя Назорея допустив до того,
Щоб свій пречистий шлюб зламавши
Взяв за подругу ту зрадливу,
Нечисту та неціломудренну,
Филистимлянку.

То-ж ніщо розум, ніщо тут
Пустее міркуваннє.
Хоч розум мусить тут признати,
Що суд моральний увільня
400 Її від закиду нечистоти,
То все-ж вона розпусті підлягла;
Її тут, не його вина.

Та глянь, ось батько чесний твій іде
Важким, турботним ходом,
Старий Маноа, і волосє в нього біле,
Як найбільйше піре.
Подумай скоро, як його
Ти привитати маєш.

С а м с о н.

О горе! Инша, внутрішня жура
410 При йменню тім знов напада мене.

М а н о а (входить).

Брати, мужі із покоління Дана,
Се ви, здаєть ся, хоч на незвичайнім
Тім місці тут я зустрічаю вас,
Коли давнійша почесть, як гадаю,
До вашого колись так славного
Приятеля, а мого сина, тут
Увязненого, ваші ноги молодії
Сюди аж привела, коли мої
Старечі ноги звільна йшли за вами, —
420 Скажіть мені, чи тут він і де він?

Х о р.

Образ пониження, як у перед
Великості, поглянь, ось він лежить.

М а н о а.

О нещаслива зміна! Се той муж,
Самсон непобідимий, славлений,
Той пострах ворогів Ізраїля,
Що з силою аргангела ходив
Свобідно по їх вулицях,
І з них ніхто не смів
До бою стати з ним.
430 Він сам один їх гордії війська
В стрій боєвий поставлені побивав,
Сам — ціле військо, а тепер
! не борець, щоб міг оборонить ся
Від драба уоруженого, що до нього
На віддаль списа приступа!
О злудна певність на смертельну силу!
І що йому здавалось щастем, те
Нераз йому виходить на погібіль,
440 Я в Господа дітий благав, гадав,
Що брак дітий в подружю — гріх тяжкий.
І сина я дістав, такого сина,
Що всі мене щасливим величали.
Та ось тепер хто хтів би быть його
Вітцем на моім місці? Пощо Бог
Сповнив моє благанє й наділив
Його такою силою страшною?
Чом божий дар для нас такий привабний,
450 Нас побуджа до молитов сердечних,
А вділений небесною рукою
Приносить скрите жало скорпіона?
І чи-ж на те зступав до мене ангел
Два рази, чи-ж на те вихованє
Його було святе, пемов добірної

Ростини? Він освячений і славний
Серед ровесників, і чудо між людьми,
І ось в одній годині піддаєть тя
Покусі, нападovn ворогів.

- 460 Його спіймалп, в'яжуть, кпять із нього,
Він раб, до того ще й осліплений!
Його вкидають у тюрму, з рабами
До рабської роботи запрягають!
Ах, думаю, що той, якого Бог
Для діл великих вибрав, хоч зблудив
Із слабости, все-ж не повинен би
Попасги у таке понижене
І зазнавать як раб таких знущань,
Вже хоч би задля чести діл давнійших.

С а м с о н.

- 470 О, тату, не став приписів до Бога!
Кожде з тих лих по справедливости
На мене впало, сам я їх стягнув
На себе, їх завідця та причина.
Коли понижен я, бо-ж низькою була
І глушота моя, що зрадила
Ту тайну божу ввірену мені,
Яку під клятвою а мусів берегти.
А я відкрив її тій жєнщині,
Кананеянці, ворогови мому.
- 480 І я се знав, і не було мені
В тім несподіванки, бо вже повчив
Мене давнійший досвід. Бо вже перша,
Та з Тімната, хиба-ж не зрадила мене?
Бо видерши в розпалі пестошів
Любовних в мене тайну, яку я
Їй визнав, швидко донесла її
Мужам, які на те підмовили її,
Моїм шпіонам і супірникам.
І чи-ж я більше вірности мав ждати
- 490 Від тої другої, що в любошів весні,

Серед обійм подружніх золотом
 Підкуплена, яке, хоч лиш обіцяне,
 Її враз блиском своїм засліпило
 И спонукало на мні сповнити зраду.
 І ось благанями облесними,
 Зітханями й докорами любовними,
 Вона три рази покушала ся
 Від мене виманить життя мойого тайну.
 Де в моім тілі вміщена та сила
 500 Страшна — отсе вона бажала знати.
 Три рази я дунив її, збивав
 Її благаня жартами, вбачав
 Її безсоромність, гидкійшу як некрита
 Ненависть, що мене змагалась ошукати
 І зрадником зробить проти себе самого.
 Але четвертій раз, коли вона
 Всі хитрощі свої у раз зібрала,
 Підлещувать ся не переставала,
 Усі жіночі способи, підмови,
 510 Як день так ніч на мене виливала,
 А особливо, як я втомлений
 Заснуть бажав, спокою не давала, —
 Тоді я звіривсь їй і перед нею
 Відкрив всю душу. Як би лиш зернятко
 Рішучої в ній мужности було,
 Я міг би був порвать її всі сіти.
 Та я збабів, попав в її ярмо
 Як жінки раб, негідний назви мужа.
 Сей рабський дух у мене заслужив
 520 На рабську кару. Те пониженє,
 В яке я впав, ті лахи, та робота,
 Усе тн не так підле, як була
 Моя давнійша служба у жони,
 Негідна і немужня і ганебна,
 Правдива нечесть, повная неволя.
 Тодішня сліпота була ще гірша,

Як ся теперішня, бо бачити
Знеправлення мого не могла.

М а н о а.

- Не можу, сину, похвалить твої
530 Подружні вибори й ніколи не хвалив їх.
Та ти твердив усе, що божеське
Вітхнене руководило тебе,
Щоб нагоду знайти і нашим ворогам
Пошкодити. Я не годивсь на се.
Я певний був, що наші вороги
Гнеть нагоду знайдуть тебе самого
В неволю взять собі на втіху, Ти
Знайшов для себе швидше нагоду
Піддати ся покусі повабів
- 540 Жіночих і святу обітницю
Мовчаня, що була наложена тобі,
Зломать. Та-ж міг ти мовчки свою тайну
Заховувати. Чуєш ти тепер,
Сам чуєш аж занадто добре
Всю тяготу твого проступка.
Сплатив ти доси прегірким терпінем
Свою вину тяжку й платити-меш і далі.
Та гірше ще щось жде тебе. Сьогодні
Обходять в Газі тут Филістимляни
- 550 Народній празник, і приносять жертви
І пишні обходи і голосну хвалу
Дагонови, св'йому богу, що тебе,
Самсоне, звязаного і сліпого
Їм в руки дав, і увільнив від того,
Що їх так часто побивав.
Дагона величати-муть сьогодні,
А Бога, крім котрого жадних інших
Богів нема, зрівняють з божками;
Його ругати-ме й хулити-ме
- 560 Юрба идолослужна при вині.

До того діло ти довів, Самсоне!
 Се, думаю, з твоїх терпінь найтяжше,
 Найтяжший з докорів, які падуть
 На тебе й на вітця твого дім.

С а м с о н.

О тату, признаю і каю ся,
 Що я Дагонови зробив сю часть
 І між язичниками так підніс
 Його хвалу, а нечесть і наруги
 Стягнув на Бога нашого, відкрив
 570 Уста идолослужників, накинув
 Ганьбу на дім Ізраїля. відняв йому
 Всю віру в Бога, а в слабих серцях
 Збудив я сумніви, де й перед тим
 Досить вже склонности було від Бога
 Раз-по-раз відпадатъ і идолам служить.
 Се справді найважкійше в мене горе,
 Журба і сором і душі тривога,
 Що сон від моїх відгоня очий,
 А супокій з думок. Лиш та одна
 580 Надія потіша мене, що скоро
 Скінчить ся боротьба моя. Тут спір
 Між Богом і Дагоном. Побідивши
 Мене Дагон стає до бою з Богом,
 Себе на рівні ставить з божеством
 І висше понад Бога Авраама.
 Він, думаю, не потерпить сього,
 Так визваний не згаїть часу марно,
 Підійметь ся й імя свое високе
 Сам возвеличить. Впаде перед ним
 590 Дагон і незабаром потерпить
 Такий упадок, що померкне блиск
 Його побід і гордощів на те,
 Що він здобув на мні, й замішане внесе
 У всіх, що доси вірують у нього.

М а н о а.

Не безпідставна в тебе та надія,
І ті слова твої я за пророцтво
Беру, бо-ж певний я також, що Бог
У скорий час покаже оборону
Своєї слави й свого імени

- 600 Проти супірника фальшивого.
Не довго лишимо ся в сужнівi,
Чи Бог тут паном, чи Дагон.
Та що з тобою станеть ся? Не слід
Нам забувати тебе тут і в тiм
Нужденнiм, бридкiм станi полишати.
Пiшов би я до декiлькох старшин
Филистимлянських торгувать ся з ними
За викуп твiй, бо-ж iм досить уже
Для найтяжшої пiмсти того, що тобі
- 610 В тих муках і в неволі завдали,
Гiрших від смерти, що її готують
Для тебе, хоч нiякої вже шкоди
Зробити iм не можеш ти тепер.

С а м с о н.

- Покинь сей намір, тату, й не труди ся
Проханнями! Нехай я тут відбуду
Заслуженую кару і спокутую,
Коли можливо, злочин свій, оту
Ганебну балакучість Як би я
Був зрадив людську тайну, тайну друга.
- 620 То чи не був би чин такий ганебним,
Чи не стягнув би насміху й погорди
Усіх на мене, чи не вистарчив би
На те, щоб відцурали ся мене
Всі друзі й оминали як пустого
Балакуна, в якого на чолі
Клеймо нерозуму? Та зрадив я
Встанову божу, виявив Його

Святую тайну підло і безстидно,
 В зарозумілості й огиді — гріх, який би
 630 Й язичника завів у саме пекло
 На найстрашнійшу муку.

М а н о а.

О сину, кай ся за свою провину,
 Та сам собі не додавай ще мук!
 Покутуй гріх свій, але коли можеш
 Уйти від кари, то вчини се, бо
 Себе самого заховати треба.
 Віддай дсконанє твоєї кари
 На висшу волю! Нехай інші руки,
 А не твої здійнуть пеню ту з тебе.
 640 Бог може потерпить тобі ще довго,
 Простить тобі твою провину, бо-ж
 Той швидше здобуває його ласку
 (Адже-ж дитяче, смирне каяттє
 Йому все наймилійше!), хто благає
 І береже своє жите, ніж той,
 Хто надто строгий для себе самого,
 Сам собі робить смерть, хто мітикує
 Більше, ніж треба і свої провини
 Острійше судить, ніж сам Бог. Тому
 650 Не відкидай уперто способів,
 Яких для твого увільнення
 Ужиємо! Хто знає, чи сам Бог
 Не випередить нас і не поверне
 Тебе до вітчини й до свого
 Святого храма, де ти міг би жертву
 Йому принести й його дальший гнів
 Від себе відвернути молитвами
 Й новими шлюбами.

С а м с о н.

Лиш прощення

- Його благаю; пощо мав би я ще
 660 Житя просити? Коли силою
 Пишав ся я перед усім народом,
 Надій великих повен, молодечої
 Відваги та думок високих, перед
 Уродженєм уже призначений
 До діл великих, повен духа божого.
 Одну велику пробу показавши
 Справді геройських діл я славний став
 Більш як сини Анакові в повазі,
 Не дбав на жадну небезпеку, наче
 670 Півбог ходив я по ворожим краю,
 Всім диво, всім на пострах, і ніхто
 Не смів до бою вийти проти мене.
 І тут надутий гордощами впав я
 У сіть очий хороших та зрадливих,
 У поваби любови, і віддав ся
 Приємностям розкішного житя,
 Аж поки голову свою, святую
 Сил моїх запоруку, я зложив
 В розкішне лоно блудниці зрадливої.
 680 Вона обстригла, наче барана,
 Коштовні кучері мої і осмішила,
 Обстриженого, обрабованого
 І зовсім безоружного мене
 У руки ворогів передала.

Х о р.

- Жадобу вина та інших
 Опяняючих напоїв,
 Що вже многих славних воїв
 Погубила, міг ти прецінь
 Побороти, і не мусів
 690 Знайти тебе перлистий

Той рубін, що в склі танцює
 Блискотить і пахне любо,
 Смаком своїм звеселяє
 Мужів і богів безсмертних,
 Як би пив ти чисту воду
 З жерел зимних, кришталевих.

С а м с о н.

Де тільки жерело або потік холодний
 Заблисли проти сонця в ранці-рано,
 Пливучи чистою, прозорою струєю,
 700 Що мов сміялась від небесних поцілунків,
 Там пив я воду ту погожу, спрагу
 Свою втишаючи, і чув себе
 Освіженим, і не завидував
 Тим, кому виноградів сок буйний
 Буйнії голови морочив і дурив.

Х о р.

О безумство, що міркує
 Буцім то міцні напої;
 Й вина нашому здоровлю
 Головна замога.
 710 Адже-ж їх заборонивши
 Бог зробив так дуже сильним
 Свого можливого героя,
 Доки іншого напою
 Він не знав окрім води.

С а м с о н.

Що допомгла мені ота тверезість,
 Коли не встояла ся проти інших,
 Знаднійших ще покус? І що pomoже
 Одної брами добре боронити,
 Другою-ж ворога впустити
 720 І побіджену голову склонити?

Тепер сліпий, покритий ганьбою,
 Знесилений і обезчещений,
 Побитий — чим іще й кому
 Я можу здати ся, чим послужити
 Народови та ділу мойому,
 Яке мені приділено із неба?
 Бездільно тільки можу я сидіти
 При огнищу, лінюх, завада людям,
 Видовище для гостей, або предмет
 730 Жалю та співчутя. А кучері
 Оті, що без потреби знов так густо
 Повиростали і в клубах звисають —
 Марная пам'ятка моєї сили!
 Отак я постарію ся сидячи,
 Недвижність зість мойого тіла силу,
 Наляже згідна, осоружна старість.
 Ні, красше тут томити ся й на хліб
 Робити, поки комашня гидка
 Та ще гидкійша рабська пожива
 740 Не виснажить мене й не прискорить
 Давно пожаданої смерти, що
 Кінцем блаженним буде моїх мук.

М а н о а.

Чи-ж даром отаким бажаєш ти
 Филистимлянам услужити, хоч він
 Виразно даний був тобі на те,
 Аби їм шкодить? Ліпше тобі буде
 У своїм домі хоч би у постелі
 Лежать, не лиш без діла, а й без слави
 Та без занятя, в старости й знесилю.
 750 Та Бог, що за молитвою твоєю
 Велів явить ся жерелу з сухої
 Землі, щоб ти після жаркого бою
 Міг свою спрагу угасити водою,
 Він може також легко відновити
 Зір у очах твоїх, щоб ним

Служив йому ти ліпше, як вперед.
 Я вірю в те, бо пощо би з такою
 Чудною силою знов виростало
 Твоє волосє? Міць його не дармо
 760 Лишила ся тобі, і не повинні
 Пропасти марно його дивні дари.

С а м с о н.

Зовсім не те віща душа моя.
 Ті темнії зїниці світла вже
 Не будуть бачити й огонь життя мойого
 Не довго тліти-ме у моїм тілі.
 Він згасне швидко в недалекій і
 Подвійній ночі. Житєва основа
 Захитана у мене і надія
 Знесилена; моя природа вся
 770 Перетомила ся. Шлях слави й ганьби
 Я перебіг і в скорую годину,
 Здаєть ся, я між мертвими спочину.

М а н о а.

Не вір думкам таким, Самсоне мій!
 Вони пливуть з тривоги твог о духа,
 З понурого настрою, що заляг
 Твою уяву. Та мені не вільно
 Батьківськую дбайливість занедбати.
 Всіх способів я мушу спробувати,
 Щоб вивести тебе на волю, чи то
 780 За окупом, чи як инакше. Тимчасом
 Спокійний будь і від приятелів
 Прийми хоч декілька потїхи слів.
 (Відходить).

С а м с о н.

О, чом же біль із тіла ранами
 Й каліцтвом не кінчить ся?

- Чом незліченими доганами
 У серці, груди й голові ятрить ся?
 Чом стежку тайну мусить він знайти
 Аж до душі глублин,
 І найлютіїші муки там внести,
 790 І найчистіїші части в неї пожирать,
 І хоч без видимих причин
 В нутрі страшенні болі причинять?
 Моя жура вялить мене
 Не тільки як уперте лихо;
 Вона кипить, лютує, не спічне,
 Як невлічима рана,
 Коли гниє й ятрити ся почне
 Мов чорна смерть погана.
 Думки, мої мучительки,
 800 Мов смертоносні колючки
 Впивають ся у найніжнійші,
 Найслабші части моєї душі,
 Здіймають, розогняють там
 Страшний підпал, якого
 Не охолодить жаден лік холодний,
 Не згоїть жадна масть цілюща,
 І не остудить Альп сніговий вал.
 Мене покинув сон, що наводив
 Смертельне отупінє,
 810 Як однукою мені відраду;
 І відси слабість та й зомліне
 І почутє зневіри й шал тривоги,
 Що вже забув про мене Бог.
 Колись я був улюблений йому,
 Був радістю, був вибранцем його
 Вже з матірнього лона
 Через небесний заповіт,
 Що двічі сходив на сей світ
 І віщував про мене.
 820 І чистий під Його очима
 Я виростав і сили набирав ся;

- Він вів мене до діл могутніх,
 Що силу смертного перевисшали геть,
 І все звертали ся проти невірних тих,
 Відвічних наших ворогів.
 Тепер Він занедбав мене,
 Немов ніколи і не знав мене,
 І в руки моїх ворогів
 Безпомічного передав мене
 830 Жорстоких тих, що з наказу Його
 Я визивав до бою.
 Очий позбавлений безповоротно,
 Живий на те лиш, щоб жорстокости
 Й наругам їх я був метою.
 І не належу вже тепер до тих,
 Що можуть мати ще надію.
 Бо найлихійше з моїх лих
 Те, що я й думати не смію
 Про те, що втратив. Лиш одно мені
 840 Лишаєть ся благать — о, коб моє благанє
 Сповнило ся! — щоб я благов недовго,
 Щоб визволила скоро смерть мене
 Й скінчила горе те страшне.

Хор.

- Богато приповідок мудреців
 Записано в старих і нових письмах,
 Що терпеливість величають, як
 Правдиву силу. Вписано там також
 Потіхи на всіляке горе,
 На всякі зміни, що їм підляга
 850 Слабе жите людськеє.
 Проречисто й вимовно сказано
 Там не одно на влагодженє болю
 Й тривоги, але нещасливому в його
 Нещастю всі ті гарнії слова
 Мала підмога. Чує він у них

- Лиш прикрість, гіркість, дізгармонію,
 Докір собі, аж поки сам у собі
 З небес дароване не віднайде
 Потіхи жерело, покріплене таємне,
 860 Що сили в нього відновляє,
 Ослабленого духа підіймає.
 О Боже предків наших, що таке
 Той чоловік, що так нерівномірно, —
 Чи може се назвати — суперечно? —
 Ведеш його Ти по короткій тій
 Життя дорозі, а не рівномірно,
 Як хори ангелів, або як ті німі,
 Та безрозумні, низькі сотворіня
 Кермуєш Ти? І не говорю тут
 870 Про простих та звичайних тих людей,
 Що йдуть байдужно шляхом житевим,
 Ростуть і мруть як мухи дня літнього,
 Лиш голови без імен, про які
 Ніхто колись і словом не згадає.
 Про тих говорю, що їх вибрав Ти,
 І дарами своєї ласки наділив
 Богато й на велике, славне діло
 Призвав Твоєму імени на славу,
 Народам на добро. Чи Ти змінєш
 880 Свою прихильність і звертаєш ся
 До них ворожо, і коли вони
 На висоті стоять, скидаєш їх у низ,
 Мов забуваючи про ту велику добрість,
 Що Ти їм оказав, і про великі ті
 Заслуги, що вони Тобі зробили?
 І Ти не тільки понижаєш їх
 Спихаючи в укритєє жите,
 Де ще вони могли би жити спокійно, —
 Ні, Ти скидаєш їх далеко низше,
 890 Ніж був підняв, і шлєш на них таке
 Тяжке нещастє, що й звичайним людям
 Було-б не в моготу собі те пояснити:

- Який-же гріх страшний його сподіяв?
 Нераз Ти полишаєш їх мечам
 Поганців та неправедних, їх тіло
 Псам або хижим птахам на поживу,
 Або даєш їм нидіти в неволі,
 Або їх ставиш перед судіїв
 Неправедних, даєш їх на поталу
 900 Клевет, погорди й непостійности
 Невдячної юрби. А як усего того
 Вони уйдуть, то гнеш убожеством
 Та болістями їх до долу, старість
 Каліцтвом навіджаєш. І коли
 Такі терпіня між людьми й звичайні,
 Тут безосновними вони здають ся,
 Бо зрештою являють ся звичайно
 Лиш карою за проступки й розпусту.
 От тим то праведні й неправедні
 910 Являють ся нещасними однако,
 Бо їх однако жде лихий кінець.
 Але не поступай же так із тим,
 Що був колись герой Твій многославний,
 Твоєї сили образ і могутній
 Слуга Твій! Та чому-ж я так благаю
 Як поступив Ти з ним, або я знаю?
 Поглянь на нього в тім його нещастю
 І відверни, коли се в Твоїй силі,
 Його недолю на благий кінець!
- 920 Та що се? Чи земна, чи морська твар —
 Жіночого, як видно, роду —
 Така пристроєна й весела
 Сим шляхом сунеть ся сюди?
 Немов багатий корабель
 Із Тарзу, що до островів
 Явани або Гадії
 У всій пишноті ріжнобарвних
 Вітрил, з розвіяними хоругвами,

Що лопотять на всіх вітрах,
 930 Пливе і запахи довкола сіє.
 За нею йде ціла юрба служок,
 Здаєть ся, се якась богата
 Филістимлянка. А, зближаєть ся!
 Тепер і видно вже напевно: се
 Не инша, лиш жона твоя Деліля.

С а м с о н.

Жона моя, що зрадила мене!
 О, не пустіть її сюди!

Х о р.

Та ось
 Вона вже тут, стоїть і дивить ся
 940 На тебе певним оком, хоче, знать,
 Промовити. Та ось склоняє голову,
 Мов гарний овіт під краплею роси,
 Її-ж слова, якими говорити
 До тебе хтіла, бачить ся, в слезах
 Розтаяли, що крайчикн її
 Шовкового серпанка омочили.
 Та ось таки збираєть ся на слово.

Д е л і л я.

Непевними ногами і з ваганєм
 Сюди я приходжу, Самсоне, все
 950 Твойого невдоволення лякаючись,
 Яке без сумніву я заслужила.
 Та ось, коли мене очистити можуть
 Ті слъози, хоч учинок мій явив ся
 Далеко гіршим, ніж я сподівалась,
 Моє покаянє не меншає,
 Хоч прощення я ще зовсім не певна.
 Але подружня любов, міцнійша
 Від страху й сумніву, веде мене сюди.
 Я рада глянути ще раз

960 В лице твоє, дізнати ся, як живеш,
 І чи не здужала би я чим будь
 Допомогти тобі та облекшити
 Твій біль, розвеселити твого духа,
 Та, хоч і пізно, винадгородить
 Той нерозважний та нещасний чин,
 Що я вчинила.

С а м с о н.

Геть, гієно, геть!

Се все твої звичайні штуки, штуки
 Кождої жінки так фальшивої,
 970 Як ти: ломать присяги вірности,
 Дурить, ошукувать, а потім удавать
 Покаянє, просить і вданою
 Покутою поєднанє здобуть,
 Обіцювати чудеса відміни,
 Не з жалю справжнього, а лиш тому,
 Аби дійти, на скільки легковірний
 І терпеливий може бути муж,
 І як із сили й слабости його
 Ще скористать. А потім знов підуть
 980 Нові гріхи, нові плачі й благаня
 О прощенє, так, що той муж, хоч будь
 Він наймудрійший і найліпший, буде
 Ще раз одурений, ще раз дуфаючи
 У її добрість та розкаяннє,
 Не відіпхне її, і знов із нею
 Він мусить дні погані проживати,
 Мов з гадиною їдовитою
 Сполучений, коли не здужає
 Рішучим вчинком з разу знївечить
 990 Її, як я не міг тебе, усім столітям
 На приклад.

Д е л і л я.

Та послухай ще мене,
 Самсоне, не тому, немов би я

Вменшить хотіла й змить свою провину
 Але тому, що безсторонній осуд
 Мойого вчинку, судячи його
 Самого в собі, без обтяжень зайвих,
 По справедливості самій можливо
 Зменшить твою ненависть і знайде
 1000 У тебе нахил ще до прощення.
 Коли поперед усього признаю,
 Що справді стало ся, що в мене слабість
 Була, то адже-ж слабість ся властива
 Цілому родови жіночому:
 Цікавість невдержима на всі тайни
 І рівна слабість виявляти їх.
 Оба гріхи ті у жінок звичайні,
 І чи-ж не була слабість з твого боку,
 Що не опер ся ти моїй цікавості
 1010 І не закрив від неї те, у чім лежала
 Твоя безпека й сила? Сам же ти
 Моїй цікавості вказав дорогу.
 Я визнала все ворогам, бо й як-же
 Могла инакше поступить? А ти,
 Ти не повинен був довірювать
 Жіночій слабості. Ще поки я
 Жорстока стала, був жорстокий ти
 Проти себе самого. Так нехай же
 Торгуєть ся тепер моя та слабість
 1020 З твоєю, бо обі вони своє собі,
 Обі однакові. Нехай твоя
 Моїй пробачить, щоб і світ твою
 Благороднішою признав і бачив,
 Щ) ти в надмірній строгості від мене
 Не вимагаєш сили більшої,
 Як та, що ти в собі самім знайшов.
 А чи-ж любов, яку вважаєш ти
 Ненавистю, чи-ж заздрощі любовні,
 Що в серці людському панують сильно,
 1030 І в мойому не слабше панували,

Не були часткою вини моєї ?
 Я бачила у тебе примховатість
 І часті зміни, і бояла ся,
 Що ти й мене покинеш, так, як ту
 З Тімната, за якою з разу ти
 Вбивав ся всіми силами. Ото-ж
 Бажаючи тебе на завсігди
 До себе привязать, я красшої
 Дороги не знайшла, як вимогти
 1040 Від тебе тайну і до своїх рук
 Дістати ключ твоєї сили та безпеки.
 Спитаєш, чом я зрадила той ключ?
 Ті, що мене намовили до сього,
 Запевнили мене, що проти тебе
 Не зроблять нічого крім певної
 Вязниці; для моєї ціли се
 Було пригідне, бо я знала, що
 Свобода пхне тебе на небезпеки,
 А я у страху та турботах дома
 1050 Сидіти-му у самотній постели,
 Сумуючи в твоїй відсутности.
 Тут мала я втішатися тобою,
 Невільником любови, не ворогів,
 День в день і ніч у ніч. Увесь ти мій,
 Не десь далеко в небезпеках, дома
 Безпечний від супірників у моїй
 Любові. . Отсі причини винайшов
 Закон любови, хоч як безумними
 І глупими вони здавать ся можуть.
 1060 Адже-ж не раз любов в найліпшій мисли
 Наробить лиха ще страшнішого,
 Та все знаходить спвчуте й прощене.
 Не будь же й ти инакшим, як всі інші!
 Не будь суворим, так, як сильним ти
 Себе показуєш, незломним наче сталь!
 Коли ти силою перевишаєш
 Усіх людей, то не перевишай же
 Їх також безсердечністю й завзятем!

С а м с о н.

- Як зручно вміє відьма та свої
 1070 Провини розвивать, аби мені
 Із моїх закиди робить! Із того
 Аж надто ясно видно, що не скруха,
 Лише зла воля привела тебе сюди.
 Говориш, що я приклад дав тобі,
 Вказав дорогу. Закид се гіркий,
 Але правдивий. Зрадив я себе,
 Заким ти зрадила мене, — се так.
 Тож власній глупоті прощаючи,
 Прощаю також злочин твій тобі.
 1080 Тиж бачучи мене так безстороннім
 І строгим і немилостивим проти себе,
 Зречеш ся й ти того, чого благаєш,
 Сама благанє те ти за брехню признаєш.
 Приводиш слабість як оправданє
 Для себе, і я вірю, се була
 Та слабість, котра золоту ворожому
 Опертись не могла. Коли би слабість
 Була оправданєм, то кожний зрадник
 І батьковбійця й храма грабівник
 1090 Оправдував би нею злочин свій.
 Усяка погань — слабість; сей мотив
 Ні перед Богом, ні перед людьми
 Тобі прощення не здобуде. Але-ж
 Любов примусила тебе! Назви се
 Шаленою жадобою до задоволення
 Своєї похоти. Любов любви шукає.
 І як могла ти надїяти ся
 Здобуть мою любов таким учинком,
 Що мусїв принести тобі мою
 1100 Ненависть вічну? Адже-ж знав я зараз,
 Що ошукала ти мене. Даремно
 Стараєш ся ганьбу покрити ганьбою,
 А викрутами відкриваєш ти
 Ще більше злочин свій.

Деліля.

Коли твердиш,
 Що слабість не оправдує ні жінки,
 Ні мужа, хоч себе самого сим
 Засуджуєш, то слухай, у які
 Принади та покуси вплутано
 1110 Мене, й кругом обсачено, поки я
 Не піддала ся! Страх той був би певно
 І найсмілійшого й найтвердшого
 З мужів знесилив і піддять ся змусив
 Без сорому. Не золото, як ти
 Виниш мене, спонукало мене
 Старшини краю нашого й князі
 Прийшли самі, веліли і грозили,
 І налягали, й заклинали всіми
 Основами громадських обовязків
 1120 Та віри, вказували, скільки-б я
 Заслуги мала, чести й слави, як би
 Зловила спільного всім ворога,
 Що стілько тисяч люду нашого
 Побив. Жерці не зіставали ся також
 По заду й проповідували, скільки в мене
 Заслуги буде у богів, коли
 Невірного ганьбовника Дагона
 Обпутати й зловити допоможу.
 І що-ж могла я на такі могутні
 1130 Намови відказать? Одна лише
 Моя любов до тебе довгий час
 Їм опір ставила. Нарешті побідив
 Мене з повагою грізною сказаний
 І доказами скрінлений із уст мудрців
 Священний заповіт, що воля одиниці
 Все відступити мусить перед благом
 Загальним. Ось я і повірила,
 Що чеснота і вірність і повинність
 Мені велять вчинить те, що вчинила.

С а м с о н.

- 1140 Я добре знав, до чого доведуть
 Всі ті крутії підходи та штуки
 Брехливої релігії й гладкої лести.
 Та як-би та любов твоя, яку ти
 Аж до обридженя мені все накидала,
 Була правдива й щира, як повинна
 Вона була-б тебе навчити інших
 Думок і довести до інших діл.
 З усіх дочок мого племені
 Й народа вибрав я тебе за жінку
 1150 З посеред моїх ворогів. Тебе,
 Як знаєш, полюбив я аж занадто,
 Тобі довірив я свої всі тайни,
 Не легкокомисно, а порушений
 Твоїми просьбами, яким нічого я
 Відмовити не міг. І ось тепер
 Ти признаєш, що бачила в мні ворога.
 Чого-ж ти приняла мене за мужа,
 Хоч знала. що тоді і все я
 Був явним ворогом твого народа?
 1160 Раз жінкою моєю ставши
 Повинна задля мене ти була
 Покинуть друзів, вітчину й рідню,
 Бо я не був підданий їх, ані стояв
 Під їх зашитою, а був сам собі пан,
 А ти належала до мене, не до них.
 Коли від тебе вітчина твоя
 Чогось жадала, що житю могому
 Грозило, се було несправедливе,
 Противне всім правам народів і законам
 1170 Природи. Ні, не вітчина твоя
 Вчинила се, а грішний тлум мущин,
 Що ще грішнішими способами
 Хотів утримати свою державу,
 Безсоромно нарушуючи ціль,

Задля якої вітчина свята нам.
 Сих не повинна ти була послухать.
 Та пер тебе твій невгамовний запал,
 І ти вчинила се, аби своїм
 Богам подобать ся. Та ті боги,
 1180 Що лиш небожеськими вчинками
 Держать себе, вони самі перечуть
 Свойому божеству. Вони не можуть бути
 Правдивими богами, і тим менше
 Не мусить чоловік для їх вподоби жити,
 Їх слухати та їх бояти ся.
 Усі ті докази твої — які-ж слабі!
 Всі фарби неправдиві, і вони
 Тобі ні на що не здадуть ся. Як-же
 Поганою і злою мусиш ти
 1190 Являти ся сама собі у всій
 Тій наготі своїх провин!

Делїля.

У спорі
 З мущиною не може женщина
 Ніколи виграти, хоч будь, що будь.

Самсон.

Хиба тому, що слів і віддиху
 Йому не стане. Се свідчить за тим,
 Як тяжко знівечив мене язик твій.

Делїля.

Дурна була я і занадто скоро,
 І помилила ся у тім до-разу,
 1200 Чим надїяла ся найскорше побідити.
 Позволь мені тепер тобі вказати,
 Як думаю направити все те,
 Що помилкою проти тебе прогрішила.
 Те, що минуло, най тепер тебе

Вже не болить, перестань на далі
 Сам себе мучить! Хоч ти стратив очи,
 Про те жите дасть не одну ще втіху,
 І можна дома при дозвіллі та
 В вигодах радощів ще не одних
 1210 Зазнати змислами здоровими,
 Без тих турбот і без тих небезпек,
 Які наводить зір на чоловіка.
 Я поговорю зі старшинами
 Й не сумніваю ся, що згодять ся
 Вони по моїй просьбі випустить
 Тебе з огидної сеї тюрми.
 Тоді візьму тебе до себе й там
 Ти жити меш зо мною, а моя
 Подвоєна любов і захід і старанє,
 1220 Для мене милі обовязки, будуть
 Тобі потіхою до старости.
 Так проживеш у радости й достатку.
 Й того, що стратив ти через мою
 Провину, не пожалуєш ніколи.

С а м с о н.

О, ні, нехай моє поводженє
 Тебе не журить! Між тобою й мною
 На віки прірва. Не гадай, що я
 Так неоглядний і забутий Богом,
 Що знов ступлю ногою у ту сїть,
 1230 В яку зловила ти мене. Доволі
 Пізнав я поваби твої, хоч теє
 Пізнанє дорого я заплатив.
 Ті сїти й сильця, той пугар чарівний
 І всі твої відьомські штуки, що колись
 Отуманили мої змисли, нині
 Не мають власти наді мною, бо вже
 Пропала сила їх. На стілько вже
 Навчив ся я змієвої премудрости,

Що слух мій забезпечений на всі
 1240 Твої чарівні поклики Коли
 Ти в цвіті моїх юних літ, в повні
 Сил моїх, коли всі мене любили
 І шанували і бояли ся,
 Могла ненавидіти так завзято
 Мене, твого мужа, погорджати,
 Продати й опустити, як-жеж би
 Тепер ти поводи́ла ся зо мною
 Сліпим, якого легко одурити,
 Якому в многих річах мов дитині
 1250 Потрібна поміч, і якого завше
 Так легко зневажать та висмівати?
 В яку-ж неволю запродав ся-б я.
 Коли піддавши ся тобі в довічну службу
 Я мусів би по твоїй волі жити!
 Як ти ошукувала би мене,
 Як всі слова мої та вчинки ти
 Передавала би своїм старшинам,
 Аби втішались ними, висмівали
 Та лаяли мене! Отся тюрма мені
 1260 Далеко привітні́йша від тієї
 Неволі, що знайшов би я у твоїм домі,
 В якому на поріг нога моя не стане.

Деліля.

То хоч позволь мені зблизити ся
 І доторкнути ся руки твоєї.

Самсон.

О, ні, не важ ся! Хай ні жаден спомин
 Не будить мого гніву, щоб тебе
 Я тут на штуки не роздер. Лиш з далека
 Я можу ще простить тебе. Іди
 І жалуй там облудности своєї
 1270 Та всего того доброго, що вийшло з неї,
 Що захова між славними жінками

Й твоє ім'я та пам'ять зрадниці.
 Твоє прискорене вдівство нехай
 Красить те золото, яким своєю
 Ти зраду окупила! Прощавай!

Д е л і л я.

Як бачу, невмолимий ти зовсім,
 Глухий на просьби, мов морська буря.
 Тай буря-ж бо єднаєть ся вкінці
 Із морем так, як море з берегами.
 1280 Лиш твій гнів все лютує й не вгаває,
 Мов вічна буря, що тиші ніколи не зазнає.
 По що-ж мені унижувать себе?
 Чи-ж мира просячи я не знайду
 Нічого крім гніву й ненависти
 І відійду обтяжена проклятем,
 З клеймом ганьби на моім імени?
 Нехай і так! Покину турбувать ся
 Твоім добром, щоб свого не втратити.
 Хос слава не дволична, все таки
 1290 Вона хоч двоязичною буває,
 І про мій вчинок не однаку вість
 Подасть потомности. На своїх крилах,
 З яких одно, знай, чорне, друге біле,
 Несе вона великі імена
 З собою у безмежний лет часів.
 Моє ім'я в будущині далекій
 Хоч може в вас, у Дана та у Юди
 І в племенах сумежних з вашими
 З ганьбою тільки та з прокляттями
 1300 Спімнуть, і пляму подружньої зради
 На нього кинуть, але в моїй вітчизні,
 Яка для мене завше наймиліша,
 В Екроні, Газі, Аздоді та Гаті
 Мене числити муть до найславніших
 Жінок, співати муть про мене в празники
 Чити муть за житя мене й по смерти,

За те, що поміч своїй вітчині
 Проти гордого ворога воліла
 Я дать, аніж ховать подружню вірність.
 1310 Мій гріб що року обсипати муть
 Цвітами, і не меншу славу я
 Здобуду, як Ягеля ваша з гір
 Ефраїма, що нечистивою ошукою
 У сні Сісеру вбила, у виски
 Гвіздь йому вбивши. Не ненависне
 Мені імя моє, але прилюдні
 Подяки й почеси воно мені з'єднає
 За ту любов до вітчини, якої
 Дала я доказ. Хто сего мені
 1320 Завидує або на се кривдує,
 Того лишаяю власній я судьбі,
 Моя-ж мене ні разу не турбує
 (Відходить).

Х о р.

Пішла. Гадючине жало
 Своє нарешті псказала,
 Яке під маскою жалю
 Аж до тепер скривала.

С а м с о н.

Нехай іде! Бог надіслав її,
 Аби мене ще дужше принизити,
 І глупоту мою мені
 1330 Ще чутливішою вчинити
 За те що гадині такій своєю
 Святую тайну і жите ї безпеку
 Довірів я.

Х о р.

А все-ж краса, хоч як зблудила,
 Велика, невимовна сила.

Після нещастя, що вчинила,
Верта назад, аби любов,
Яку колись у тебе розогнила,
Тепер здобути знов.

1340 Не легка річ була її відправить;
Сердечна пристрасть у душ її
Дала почуть себе жалом таємним
Любовного докору.

С а м с о н.

Любовні спори часто згодою
Кінчать ся, та не знайде згоди зрада,
Що на жите людськеє настає.

Х о р.

Не чеснота, ні мудрість, ані сила,
Ні розум, ні краса, ані велика
Заслуга не потрафлює здобуть
1350 Любов жіночу і вдержати довго.
Чим здобуваєть ся вона, се тяжко
Сказати, а ще тяжше відгадати,
Хоч як би хто хотів се викладати
Отак, як загадку твою, Самсоне,
Хоч би над нею не один, а сім день
Без діла думав. Як би з тих прикмет
Одна була, або й усі на раз,
То наречена твоя в Тімнаті
Не вибрала-б була від разу іншого,
1360 В порівнаню з тобою не вартного,
І не взяла його собі в подружє.
І не були-б обі вони так легко
Зломали свій подружній звязок, ані
Ся друга не була-б тобі зрадливо
Фатальні кучері на голові обстригла.
Чи се тому, що наділяючи
Назверхніми оздобамн жіноцтво

- Природа в поспіку не додала
 йому внутрішніх дарів, наділила
 1370 Так скупю розуму, поскупила
 Здібности поміркованя того,
 Що найціннійше і найкрасше в мужа,
 Натомісь заставля не раз
 Хапати те, що злеє та погане?
 Чи вмішано в жіночю природу
 Занадто много самолюбства, а
 Постійности занадто мало, так,
 Що або нічого вони не любляють,
 Або лиш коротко кохають?
- 1380 Чи сяк, чи так і наймудрійший муж,
 Найліпший чоловік у дівчини
 Вбачає під серпанком лагідність
 І скроуність, м'яккість, добрі обичаї;
 Та скоро з нею лиш вйде в подружє,
 Побачить швидко щось зовсім противне,
 Почує терне й їдь ненависти,
 Проти якої безоружний він.
 Вона то запира йому дорогу
 До чесноти, морочить голову,
 1390 Веде принадами свого тіла
 До себе привязавши й дух його
 Все понижаючи до глупостей,
 До вчинків, яких сам би він стидав ся,
 А ті його доводять до упадку.
 Який моряк не мусів би розбити
 Свій корабель, як би стерном його
 Такий ось лоцман кермував?

- Любимець неба, що для себе
 Знайде дружину чести повну,
 1400 Яку знайти так рідко в світі,
 Яка з ним разом дбала-б дружно
 Про рай домашній, дім щасливий —

Се шляк до мирного житя.
 Та чеснота, що всякий опір
 Перемагає, всі покуси відвертає,
 Вона в тім домі найяснійше сьєє,
 Найбільшу радість небесам справляє.
 Тому найвисша божа заповідь
 Дала у руки мужа повну власть
 1410 Над жінкою, їй послух наказала,
 иому ж не попускати того права,
 Хоч би вона сміялась, чи ридала.
 Тоді лише не буде жити він
 У вічнім заколоті, під ярмом
 Жіночої неволі й самоволі
 На кождім кроці нею тиснений.
 Та відступім тепер на сторону,
 Бо бачу, буря наближаєть ся.

С а м с о н.

Не раз у гарний день впадає буря й дощ.

Х о р.

1420 Та сей заповідя якуюсь иишу бурю.

С а м с о н.

Скажи яснійше, бо дні загадок
 Прошли для мене.

Х о р.

Не чекай тепер
 На голос, що очарувати може,
 Й не бій ся медових словець принади.
 Сюди надходить жорстокійший гість
 Пізнаємо його по ході. Се Гарафа,
 Той велетень із Гата, що глядить
 Високо й гордо, так як ріст його

1430 Високий надзвичайно. Чи спокій
 Веде його сюди, чи може інший вітер
 Надвіяв? Не вгадаємо так само,
 Як коли бачили у пишнім строю
 Делілю, що надходила сюди.
 Його стрій словіща спокій,
 Та на чолі його сердитеє завзяте.

С а м с о н.

Чи він спокій несе, чи ні,
 Байдуже се мені.

Х о р.

Що він несе, се знати мемо зараз.
 1440 Ось вже він тут.

Г а р а ф а (входить).

Не п иходжу, Самсоне,
 Шоб над твоєю плакати судьбою,
 Як може сї ось тут, але бажаю,
 Шоб те, що стало ся. було не сталось,
 Хоч і не в миролюбнім намірі.
 Я з Гата і зовуть мене Гарафа.
 Славетний рід мій, як Ог і Анак,
 Або як ті старинні Емім, що держали
 Кіпіятаім. Ти тепер мене
 1450 Пізнаєш, коли сам ти знаний був.
 Богато чув я про твої до віри неподібню
 Могутність. І про діла твої
 Мені тому ненависні, що я
 Ніколи не бував на місці боїв тих,
 Де ми би зараз на отвертім полі
 Чи на обмеженім просторі свої снли
 Поміряли. Тепер сюди прийшов я
 Побачить того, про якого гомін
 Лунає скрізь, щоб кождий його сустав

Оглянути, чи його вигляд справді
 1460 Розширеним відповідає слухам.

С а м с о н.

Щоб се пізнати, за мало бачити,
 А красше спробувати.

Г а р а ф а.

Чи словом
 Сим визиваєш вже мене? Я думав,
 Що пута й жорнова тяжка робота
 Тебе вже ослабили. О. коли-б
 Щаслива доля нас звела була
 На полі, де осячою щокою
 Ти доказав чудес хоробрости?
 1470 Я був би другим там оружем вбив
 Тебе і трупа твого покинув
 Там, де лежав с сел. Так був би я
 Славу хоробрости старої відновив,
 Прогнав жидівське племя з Палестини.
 Так був би Филістимлянин тебе,
 Наймогутнішого з поміж Гебреїв
 Перебрав. Сю славу, яку я
 Здобув би був у боротьбі з тобою
 На смерть, не на жите, я потеряв
 1480 Через осліплене твоє.

С а м с о н.

О, не хвали ся
 Тим, що хотів зробити ти! Ану, зроби!
 Ти-ж бачиш, що зробити се залежить
 Лиш від твоєї волі.

Г а р а ф а.

Зо сліпим
 Бороти ся — не личить се мені

ай мусів би ти вмити ся ще кілька
Разів, поки-б я міг діткнути ся тебе.

С а м с о н.

Се вже вина того поводження,
1490 Якого дізнаю від ваших чесних
Старшин, що окалічили мене
І поневолили, та не посміли
Мене самого безоружного
В свобідній битві всею силою
Своєю побороть, ані зловивши
Немов у пастці звязаного в домі
Хоч пальцем рушити навіть у сні.
Аж жінку мусіли для того золотом
Купить і хитрощами підійти,
1500 Аби зломала свій подружній шлюб.
То-ж не вдавай ся в вимівки пусті.
І хай тут близько визначать де площу
У огорожі, де ані здорові очи,
Ні легка втека не дали-б тобі
Великої користи наді мною.
А ти надінь усю свою
Хоч найстрашнійшу зброю,
Свій шолом, свій спіжевий панцир,
Нагрудник тай ще й наголінники,
1510 Візьми до того спис хоч завбільшки
Як ткацкий вал і щит хоч із сімох
Блях скований, а я лиш з булавою
Дубовою в руках піду на тебе,
І викличу із твоїх лат спіжевих
Таке стогнанє — бо від голови
Твоєї я не відступлю на крок —
Що коли тільки духу в тебе стане,
Ще за хвилину забажаєш бути
Назад у Гаті і безпечно там
1520 Перехваляти ся: „Ось я побю Самсона“..
Та Гата не побачиш вже ніколи!

Г а р а ф а.

Не смій так зневажати славно зброю,
 Яку в боях найбільші герої
 Носили для оздоби й для безпеки!
 Тебе-ж мабуть узброїв чар якийсь,
 Закляте темне та магічна штука.
 Вони дали тобі страшну ту силу,
 А не була вона, як ти брехав,
 При твоім вродженю тобі в волосю
 1530 Наділена. Адже в волосю сила
 Не може крити ся, хоч би воно було
 Таке тверде, як щіть у барана,
 Або як колючки у дикобраза.

С а м с о н.

Не знаю чарів я й ніяких штук
 Заказаних мені не треба; вся
 Моя надія на живого Бога,
 Що дав мені при вродженю сю силу.
 Не зeszла сила ся іще й тепер,
 Бо чую в своїх сугавах і костях
 1540 Її далеко більше, як ти маєш.
 І криєть ся вона в нестриженім
 Моім волосю, запурука того,
 Що ще не зломана моя присяга.
 На доказ того, коли признаєш
 Дагона своїм богом, то піди
 У храм його і у палкій молитві
 Благай у нього помочи і вияви
 Йому, яка у нього буде слава
 Розвіяти увесь той чар магічний
 1550 І знівечить ту силу, яку я
 Вважаю даром Бога Ізраеля.
 Се спробувати визиваю я
 Тепер Дагона й видаю тобі,
 Його героєви відважному двобій,

В яким тобі нехай допомагає
 Все божество його. Тоді побачиш,
 А радше на біду собі почувеш,
 Чий Бог сильніший, твій, чи мій.

Г а р а ф а.

А ти-б

- 1560 На свого бога не числив, хоч як
 Він сильний! Він на тебе не зважає.
 Ти не його вже. Зі свого народа
 Він викинув тебе і передав
 У руки ворогів. Він допустив,
 Щоб очи в тебе вибрали вони
 І у тюрму в кайданах завдали,
 Там поспіль із рабами та ослами
 Тяжку роботу жорнову робити,
 Бо ні до чого иншого ти вже
 1570 Нездібний, не було для тебе в них
 Красшої служби, не вважаючи
 На те твоє прославлене волосє.
 Тепер зовсім негідний ти стояти
 Напроти сильного, щоб він на тебе вдарив,
 Негідний виступить проти меча
 Героя славного, який би честь свою
 Лиш опоганив бючи ся з тобою.
 Тепер лиш ножиці — найліпший спосіб
 Збавлять тебе твоєї сили.

С а м с о н.

- 1580 Всі ті
 Зневаги, що ти кидаєш на мене,
 Все те нещастє заслужив я справді,
 І більше ще, і признаю, що справедливо
 Найвисший Бог їх допустив на мене.
 Та я не трачу віри ні надії
 На всеконечне прощенє його,
 Бо слух його отворений завсїгди

Око ласкаве для того, хто блага
 ІПринять його. Дуфаючи на се
 1590 Я в друге визиваю ось тебе
 До бою на жите і смерть, аби
 Рішити тим, чий бог правдивий: твій,
 Чи той, котрому я з Ізраїля синами
 Молю ся

Г а р а ф а.

Несогіршу честь ти робиш
 Свойому богу вірячи, що він
 Тебе помилує і оборонить,
 Тебе, убійцю, бунтаря лихого
 Й грабівника.

С а м с о н.

1600 Широкоглаголивий
 Ти, велитню, та чим же се докажеш?

Г а р а ф а.

Чи-ж не підданий нашому твій люд?
 Старшини ваші се сами признали,
 Сами тебе як бунтаря спіймали
 І в наші руки віддали. Бо чи-ж
 Не допустивсь ти явного розбою
 На трицятьох мужах у Аскальоні,
 Що не зробили зла тобі ні дрібки,
 Помордувавши їх, хоч безоружних,
 1610 А потім з них одежі поздиравши,
 Як грабівник? Коли-ж Филістимляни,
 Як ти нарушив супокій, оружно
 Всі рушили, аби тебе одного
 Спіймати, то нікому ипшому
 Вони ніякого насиля не чинили,
 Не грабували, ані вбили.

Самсон.

З дочок филистимлянських вибрав я
 Собі жону; се вказувало вам
 Мене не ворогом; у вашім місті я
 1620 Справляв своє весіле, але ваші
 Старшини в злому намірі післали
 Трицять шпіонів, щоб мене зловити,
 Під видом, буцім се приятелі
 Й весільні гості. Смертю страшною
 Вони грозили моїй нареченій,
 Щоб вивабила мою тайну в мене,
 Як розв'язати загадку, що я
 Задав їм, і подать їм розв'язку.
 Коли я зміркував, що всі вони
 1630 Ворожо виступають проти мене,
 Я з ними поступив як з ворогами,
 І взяв у них здобичу, щоб однакою
 Монетою тим ворогам фальшивим
 Відплату дати. Що народ мій вашим
 Князям відданий, се вчинило ся
 Через побіду їх, та силу силою
 Перемзгати треба, коли се
 Здолає побіджений. Та я сам,
 Один, якого за нарушене
 1640 Спокою власний мій народ зв'язав
 І видав ворогам, я сам зробив
 Повстає й поразив ворожі сили.
 Та я не був такий, як хто будь інший,
 А мав у собі надзвичайну силу;
 Зробив се я по заповіді неба,
 Щоб увільнити свій народ. Коли-ж
 Народ у своїм рабським нахилі
 Не взнав мене, що висланий був я
 Для освободження його, й за ніщо
 1650 Мене віддав побідникам своїм,
 То се його вина й його ганьба,

За неї він ще й доси пута носить.
 До свого діла був я волею
 Небес призначений і був би до кінця
 Довів його, як би загально знаний
 Мій гріх не був мене нездібним учинив.
 Тоді вся ваша сила не могла-б
 Мене спинити. Ось і відповідь
 Моя на всі перехвалки твої.
 1660 Тепер-же на мій визов відповідж!
 Хоч і ослаблений я сліпотою,
 У третє ось я зву тебе до бою,
 До труду легкого із силою слабою.

Г а р а ф а.

З тобою бій? З невільником прилюдним,
 Засудженим за злочин? Ні, ніколи
 Оруженосець, що себе шанує,
 З тобою стать до бою не захоче.

С а м с о н.

Чи-ж того ти прийшов сюди, пустий
 Самохвале, щоб очі витріщати
 1670 На мою силу, язиком молоти
 І глупий суд свій видати про мене?
 Та ходи ближше! Не відходь так мало
 Мене пізнавши! Тільки бережи ся.
 Аби рука моя тебе не досягла
 І суду свого про тебе не зробила.

Г а р а ф а.

О, Бельzebубе! Чи-ж такі зневаги
 Я мушу слухать і не вбить тебе?

С а м с о н.

Адже-ж ніхто тут не держить тебе!
 Я-ж не бою ся, щоб твоя рука
 1680 Могла мені зробити смерть. Ану лиш,

Здійми ту руку! В мене ноги в путах,
Але рука свободна.

Г а р а ф а.

Визов сей
На иншу відповідь заслугує від мене.

С а м с о н.

Вступи ся, ти безсоромний хвалько,
Щоб я, хоч в путах сих, не кинув ся
На тебе, ти велика купо мяса
Без духа, і одним ударом кулака
Не розтрощив твою пусту лепету,
1690 Або тебе на вітер не підняв
І не тарахнув до землі, щоб мозок
У тебе вискочив і поламались ребра!

Г а р а ф а.

Га, на Астарту, швидко кара люта
Діткне тебе за се й ще тяжші пута.
(Відходить).

Х о р.

Троха збитий з пантелику
Відійшов сей великан,
Не так гордо, як сюди йшов,
Зір потупивши до долу,
Тільки гнів у його серці
1700 Клекотить немов вулькан.

С а м с о н.

Я не боюсь його ні велитенських
Його нащадків, хоч чував, що в нього
Аж пять синів так само величезних,
А з них найдужший зветь ся Голіят!

Хор.

Бою ся, що він зараз до старшин
 Піде і радою злосливою
 їх буде наклонять і намовлять
 Тобі ще тяжші муки завдавать.

Самсон.

На те причину мусить він подать,
 1710 І про мій визов мусить замовчать,
 А то вони-б його як стій спитали,
 Чи до двобою ізо мною
 Захоче чи не схоче стать.
 Я певний, що він не відважить ся
 Вчинити се. А муки більшої,
 Як та, що я терплю тепер, вони
 Не завдадуть мені, тай я
 Не видержу, коли вони бажають
 Користувать ся працею моєю,
 1720 Яка ошаджує їм много рук,
 Так, що моя неволя їм що дня
 Зиск не малий приносить. Але будь, що будь,
 Я певний, що мої найгірші вороги
 Являть ся незабаром моїми
 Найліпшими приятелями, як лиш
 Захочуть приспішити смерть мою,
 І смертю увільнить мене з неволі.
 Найгірше, що вони мені зробити можуть,
 Для мене се найліпше. Та коли
 1730 Се станеть ся й коли мечь їх причинить
 Мені лиш горя, а не допомоги,
 То мій упадок буде впадком тих,
 Що спричинить його наважать ся.

Хор.

О, як-же радісно, як животворно
 Для праведних, що в довгім утиску

Хилили ся, коли освободителя
Пошле їм Бог і вложить в його руки
Непобориму силу!

1740 Могучих сего світа може він
Перемагать, насильників насилувать,
І невгамовну силу дикунів,
Тих, що похопні й дужі підпирать
Тиранів власть, а всіх любителів
Законности гонить та переслідувать,
Він вольною, геройською
Своєю величю та силою
Небесною узброєний
Усю їх зброю, всі воєнні штуки
Розвіє наче вітер в чистім полі.

1750 Не дбає він про запаси воєнні,
І склади зброї він нівіщо ставить,
За те рішучо й моментально,
Мов блискавка небесна він
Сповняє місію свою
На всіх поганцях, що переражені,
Здивовані, про оборону навіть
Подумати не можуть і втікають.

1760 Та часто і терпіне випада
На долю тих святих.
Як проба сили їх.
Воно їм освободжене дає
Самих від себе, робить їх
Звитяжцями понад усе,
Що доля й самоволя їм несе.

Одно й друге дісталось в уділі
Тобі, Самсоне, що наділений
Ти силою понад усіх людей;
Але очий своїх позбавлений,

1770 Ти з тими в ряд поставлений,
Яким терпінє принесе вінець.

Коротке свято нинішнє
Для тебе не було днем супокою,
Бо душу в тебе розворушило
Більш, як щоденна праця твоїх рук,
Та може жде тебе ще більше горе,
Бо ось із далека вже видно нам,
Як хтось із ворогів сюди простує.

1780 В руці у нього чи то скипетро,
Чи палиця; іде він скорим кроком
І поспіх видно у його очах.
А ось тепер я пізнаю його
По вбраню — се один з державних
Урядників. Ось він уже надходить,
А те, що має він сказати,
Буде мабуть коротке, ясне слово.

Урядник (входить).

Гebreї, арештанта на імя
Самсона я шукаю тут.

Хор.

Он він сидить!
Пізнати його ти можеш по кайданах.

Урядник.

1790 Самсоне, наша старшина веліла
Мені переказати тобі отсе:
На честь Дагона празник нинішній
Справляєть ся; тріумфи, жертви, гри
Та обходи се свято заповнять.
Ім відомо, що ти безмірно сильний,
Тому й жадають, щоб прилюдну нині

Своєї сили пробу показав ти,
 Аби почитати се велике свято
 І многолюдний збір. То-ж поспіши,
 1800 Ходи за мною! Я тобі доставлю
 Покріпленє й нову одежу, щоб
 У всій приличности явив ся ти
 Перед таким високим панством.

С а м с о н

Знаєш,
 Що я Гебрей, тому й перекажи їм,
 Що мій закон мені забороняє
 Брать уділ у їх празниках та святах,
 Тому й не можу я тепер іти з тобою.

У р я д н и к.

Будь певний, що ся відповідь твоя
 1810 Не задоволить їх.

С а м с о н.

Скажи, хиба нема у них
 Борців, гімнастів, силачів, їздців
 Та бігунів та візників усяких,
 Танцюр, жартівників, масок, скоморохів,
 Що власне вибрали мене, якого
 Тягар отсих кайданів ослабив
 І жорнова знеслила робота,
 Щоб я сліпими рухами своїми
 Їм розривку доставив і забаву?
 1820 А може притчі лиш вони шукають
 До закиду, що я їм непослушний,
 Щоб мати привід ще до тяжших мук?
 Чи може з моєї недолі хочуть
 Зробити жарт собі? Дорогою,
 Якою ти прийшов сюди, вертай!
 Я не прийду.

Урядник.

Подумай сам про себе!
Ся відповідь буде для них образа.

Самсон.

А, сам про себе? Адже-ж се говорить
1830 Моє сумління, внутрішній спокій.
Чи-ж думають вони, що я вже так ослаб,
Що так упідлила мене неволя тіла,
Що вже й душа моя подасть ся на такий
Безглуздий наказ, що я, їх невільник,
Повинен бути також блазнем їх
І жартуном, щоб у своїому горю,
В душевному терпіню різні штуки
Показувать і перед богом їх
Стелить ся? Та се-ж найпаскуднійше
1840 Поганьблене, яке хиба найгірша
Погорда видумать могла. Ні, не піду.

Урядник.

Моє посольство вимагає поспіху,
Тому не отягай ся! Чи се твій
Незломний намір?

Самсон.

Так, візьми його
З тим поспіхом, який тобі потрібний.

Урядник.

Бою ся, щоб упертість та твоя
Тобі на зло не вийшла.
(Відходить)

Самсон.

Хиба за себе сам боїш ся ти.

Хор.

1850 Міркуй, Самсоне, що тепер се діло
 У край напято і або встоїть,
 Або порветь ся. Він пішов. Хто знає,
 Як передасть він там твої слова,
 Чи не долле овиви до огню?
 Жди иншого тепер, острійшого
 Посольства й жорстокійшого, ніж ти
 Знести потрафиш.

Самсон,

Чи-ж повинен я
 Знов змарнувати дар отсей святий,
 1860 Ту силу, що верта з моїм волосем,
 Після великої вини моєї?
 Чи-ж маю сю нову ласку божу
 Зневажити ще більшим прогріхом,
 Кидаючи даремно святощі
 Перед фальшивими богами? Я,
 Я Назорей, чи-ж маю перед їх
 Дагоном десь на несвятому місці
 Свою показувати силу, що тепер
 Для них ніщо не варта крім погорди
 1870 Та насміху? Чи-ж міг би я вчинити
 Щось паскуднійше ще та нечистійше?

Хор.

А все-ж своєю силою ти служиш
 Филистимлянам, слугам ідолів
 Нечистим.

Самсон.

Служу, але не для чести
 Їх ідолів, а тільки чесною
 Законною роботою, якою

На свій прожиток заробляю. Служу,
Бо я невільник.

Х о р.

Коли серце в тебе
1880 Незгідне з тим, то не плямить тебе
Ніяка примусовая робота.

С а м с о н.

Де зверхня сила силує мене,
Там справді так Але у храм Дагона
Хто зможе зтягти мене? Князі
Филистимлян розказують мені,
Та розказ їх — не примус. Коли я
Послухаю, вчиню се добровільно.
Для наказу людського я не хочу
1890 Стягнуть на себе божую неласку;
А слухаючи в т м людей, я-б Бога
Впослідив і сповнив би гріх, якого
Ніякою покутою не змити.
Та ви не сумнівайте ся, що Бог
Простить мені і вам, коли ми зараз
У ідольському храмі явимо ся
Для важної причини.

Х о р.

Як ти звідси
Відійдеш, ми не можем зрозуміти.

С а м с о н.

1900 Не тратьте віри, бо в своїй душі
Я почуваю відрух незвичайний,
Що на щось незвичайнеє мої
Думки звертає. Я тепер піду
За тим послром, та будьте певні, що

Нічого не зроблю такого, щоб могло
Збезчестить наш закон, або сплямити
Мій назорейський шлюб. Коли в моїй
Душі вчуває ь ся якийсь пророцький голос,
То буде день сей памятний у моїм
1910 Житю через якесь велике діло,
А може навіть се остатній день
Мого житя.

Х о р.

В сам час доходиш ти
До р'шення такого, бо урядник
Вертає ось.

У р я д н и к (входить).

Самсоне, старші наші
Веліли в друге так тобі сказати:
Ти раб і вязень наш і при прилюднім
Млині слуга, то й як-же ти посмів
1920 Відмовити жаданю нашому
І не явить ся там, де велено тобі?
Яви ся-ж зараз без ваганя, бо
Ми знайдем спосіб силою, в кайданах
Тебе спровадити, хоч би впирав ся ти
Міцнійше від скали.

С а м с о н.

Я міг би
Задовольнить ся тим, що випробую
Терпливість їх і доведу до того,
Що многі з них погибель зла спіткає.
1930 Та знаючи, що перевага їх
Велика й не бажаючи, аби
Мене як звіря дикого тягли
По своїх вулицях, готов я зараз

Іти з тобою. Панському веліню
 Послушний мусить быть підданий. А коли
 Йде о жите, то хто-ж не захотів би
 Свою змінити волю? Адже змінні
 Людські дороги! Та про те будь певний,
 Що не послухаю панів своїх ні в чім,
 2000 Що нашим би противилось законам.

Урядник.

Хвалю тебе за постанову сю.
 Давай тепер, здійму кайдани з тебе.
 За сю податливість твою князі
 Поглянуть ласкаво на тебе й може навіть
 Тебе з отсеї випустять неволі.

Самсон.

Брати, прощайте! Не бажаю, щоб
 Ви йшли за мною, щоб князі ворожі
 Не гнівались побачивши мене
 Серед приятелів і земляків.
 2010 Та я й не знаю, чи мій вид тепер,
 Вид ворога їх спільного, колись
 Страшного, не пройме їх лютістю;
 Адже-ж пани упивши ся вином
 Бувають найлютіїші; також жрець
 По доброму жраню вчува найбільший
 Пал святости, коли побачить щось
 Противне божеству його. Так само
 Й народ у празники буває дикий,
 Завзятий і непоміркований.
 2020 Та будь, що має быть, не ждїть від мене
 Почуть нічого, що нарушило-б
 Честь нашу, що було-б нечисте і негідне
 Нашого Бога, нашого закона,
 Народу мойого й мене самого.

Чи буде се остатня вість про мене,
Чи ні, сього не можу я сказати.

(Відходить із урядником).

Х о р.

Іди й святий, єдиний Бог
Ізраеля нехай веде тебе,
Щоб виконав ти те, що відповідне
2030 Для його слави, що імя його
Возвеличити може серед сих
Язичників. І нехай він пошле
До тебе ангела, що при твоєму
Уродженю стояв обік тебе,
Що з поля твого вітця колись
Підняв ся ясним полум'ям
Йому звістивши про зачатіє твоє.
Нехай тобі огнистим щитом буде
Той дух, що перший раз на Данових полях
2040 Тебе одушевив; нехай він і тепер,
Коли потрібно, відізветь ся в тобі.
Бо-ж небо не вдіяло ще ніколи
Такої сили незміримої
Людині, як ота, що в своїх
Ділах чудесних показала ся.
Та чом же то старий Маноа йде
Сюди так спішно, молодечими,
Прудкими кроками? Оживлений
Він більш тепер, як був тут уперед.
2050 Чи надієть ся сина він знайти
Ось тут, чи може вість несе веселу?

М а н о а (входить).

Мир вам, брати! Ось я прийшов сюди,
Не того, щоб застать тут мого сина,
Який за розказом князів із відси
Пішов на празнику їх показать ся.

Ся вість рухнула по всім місті, — весь
 Народ збігаєть ся. Та не хотів би я,
 Щоб там до неприличного чогось
 Його присилувати захотіли.

2060 Оттим то я прийшов сюди до вас
 Оповістити вам про те, які надії
 Я маю виєднать успішно
 Його увільненє.

Х о р.

Ми з радістю
 Поділимо твої надії. Говори,
 Шановний старче, нам пожадано
 Послухати тебе.

М а н о а.

Ходив я скрізь
 По тих панах, одного за другим
 То дома заставав, то зустрічав
 На вулиці, покірно їх благаючи,
 2070 Батьківські сльози проливаючи,
 Щоб зволилл вони за мого сина
 А їх невільника прийняти викуп.
 Дехто з них був зовсім тому не рад,
 З призирством, гордо та непривітно
 Приймав мої слова, ненависть
 Й жадобу пімсти виявляючи.
 Се були ті, що між народом своїм
 Являють ся найгорячішими
 Поклонниками свого Дагона
 2080 Й жерців його. Знов інші видались
 Більш поміркованими, дбалими
 Про власну лиц користь, задля якої
 Вони охочо продали-б державу
 Й бога. Ще інші виявили ся

Добрійшими та ласкавійшими;
 Ті признавали, що досить їм пімсти,
 Коли нещастє ворога постигло
 І перестав він бутъ страшним для них.
 Вони готові бути великодушними,
 Коли за нього окуп відповідний
 2090 Дамо. — Та що се там за крик і галас,
 Що, бачить ся, аж небо роздирає?

Х о р.

Без сумніву народ се закричав,
 Побачивши посеред себе того
 Героя так страшногв, а тепер
 Окованого і ослінленого.
 А може закричали так вони
 Побачивши якуюсь прѣбу сили,
 Яку він перед ними показав.

М а н о а.

2100 Той окуп, хоч би всю мою дїдизну
 Пожертв мав, я радо заплачу.
 Волю як найбільнійший в моїм роді
 Жить, ніж як найбогатший, доки він
 У тій страшній неволі пропадає.
 Ні, я рішив ся вже тепер без нього
 Не відійти звідсіль. За освободженє
 Його я радо відступлю, як треба,
 Усе своє добро і виплачу;
 Бо маючи його при собі я
 2110 Не буду жадних недостатків знати.

Х о р.

Батьки у нас звичайно жебрали,
 Щоб помогти своїм синам;
 Ти-ж хочеш все своє добро
 За сина свого віддять.

Сини у нас звичайно годували
 Родителів своїх у старости;
 А ти у старости своїй
 Стараєш ся, як можеш, виживить
 Свойого сина, що через утрату
 2120 Очий від тебе старшим став.

М а н о а.

Буде потїхою для мене — мого сина
 Сліпого заходить, глядїть на нього,
 Як він прославлений своїми
 Могучими ділами в своїм домі
 Сидить, а кучері його спадають
 На рамена, ті кучері, що силу
 Цїлого війська поміщали в собі.
 Я вірю, що не дав би Бог йому,
 Щоб з тим волосем, що мов військо вірне
 2130 У нього вирости, його вернула сила,
 Коли-б його Його святая воля
 До служби ще великої не призначила.
 Я вірю, що на собі маючи
 Такий великий дар, не буде він
 Сидїти дурно, бо в такому разї
 Сей дар смішний би був і непотрібний.
 А що з очима разом його сила
 Не згубла, то я вірю, що до сили
 Бог відновить йому ще й зір очий.

Х о р.

2140 Твої надїї не такі невмістні,
 Як не пусте се діло, що його
 Ти увільнити забажав.
 Твою-ж утїху, яку задля сього
 Ти почуваш, і всю насолоду
 Вітцївської любови ми з тобою
 Всї поділяєм, як приятелї твої.

М а н о а.

Я знаю вашу приязнь. — О, та що се
За крик новий! О милости небесна,
Що за страшений лускіт чути там!
2150 Сей гук страшний, зовсім він не подібний
До вереску, що вперед чули ми.

Х о р.

Ти кажеш: галас, а се був
Загальний стогін, наче би
Вмирав цілий народ
Кров, смерть, кровава пагуба
Ревли у крику тім, руїна й знищене
В найвисшій степені.

М а н о а.

Тик, правда се! Я почуваю також
Жалібний крик, немов кого вбивають.
2160 Сей крик тріває доси ще Мабуть
Вони убили мого сина.

Х о р.

Здаєть ся радше, син твій їх побив,
Бо вереск сей не може походити
Від того, як мордують одиницю.

М а н о а.

Так, трафилось якесь нещастє там.
Та що-ж чинити нам?
Чи ждять, чи поспішать туди?

Х о р.

Найліпше стіймо тут у купі всі,
Щоб поспішаючи туди зненацька

2170 Ми в гирло небезпеці не попали.
 А се нещастє трафилосьь мабуть
 Филістимлянам, бо і звідки-ж инде
 Міг би підняти ся такий загальний крик?
 Ті, що там потерпіли, певно тут
 Нічого нам не зроблять, а від інших
 Рук нам боятися нема чого.
 А що, коли Самсон знов чудом божим
 Зір відзискав, — бо в Бога Ізраеля
 Нема нічого неможливого, —
 І своїх ворогів ударами
 2180 Валить тепер і через купи вбитих
 Собі простує шлях?

М а н о а.

Подумать сеє,
 Для мене се була-б велика втіха.

Х о р.

Адже-ж рсбив великі чудеса
 Наш Бог давнійш для свого народа.
 Чому-ж не мав би ще й тепер зробити?

М а н о а.

Що може Він зробити се, я знаю;
 Але чи зробить — думати не смію.
 Надія радо з тим згодилась би,
 2190 Та віру спокуша до того-ж. Подождім
 Ще троха, швидко може вість яка
 Дійде до нас.

Х о р.

Чи добре, чи лихе
 Там стало ся, то лихо, коли вість
 До нас у скорости дійде.

Бо скоро долітає лиш зла вість,
 А добра спізнюєть ся по дорозі.
 Та ось, немов по нашому бажаню,
 Хтось поспіша сюди, Гебрей, як видно,
 Із нашого коліна.

Післанець (входить).

О куди-ж

2200 Мені спішить і як втекти від того
 Страшного виду та позорища,
 Яке лише-що бачив я й тепер
 Ще бачу своїми очима?
 Бо переслідує мене страшливий
 Сей образ. Та, здаєть ся, провидіне,
 Чи несвідомеє чутє, чи розум
 Стуманений і майже незапитаний
 Привів мене сюди, де було треба.
 Я й сам не знаю, як потрафив я
 2210 До тебе ось, Маноа благородний,
 І до сих земляків, що ждали тут,
 Як знав я, в недалекій віддали
 Від місця того постраху, що й нас
 Усіх ударив важко.

Маноа.

Ревом голосним

Дала про себе знати та подія,
 І ще перед тобою голосами
 Жалібними до нас добігла. Але
 Що сталось там, сего ще ми не чули,
 І передмови жадної не треба, —
 2220 Ти бачиш, як усі ми раді знати.

Післанець.

Так, знать себе дала подія та!
 Та я ще мушу дух набрати в груди

І тямку віднайти, яку втеряв,
Бо добре знаю, що сказати маю.

Маноа.

Скажи кінець, обставини лиші!

Післанець.

Стоїть ще Газа, як стояла доси,
Та всі сини її погибли враз,
В одній хвилині вбиті й умертвлені.

Маноа.

2230 Се сумно, та ти знаєш, що Гебреям
Не жаль, коли вороже місто трафить
Нещастє.

Післанець.

О, не тїште ся ним ви,
Бо вам воно ще більший жаль учинить.

Маноа.

Скажи, через кого?

Післанець.

Через Самсона.

Маноа.

Се вменшує мою журбу і поверта
Її у радість майже.

Післанець.

О Маноа!

Я здержую ся ще, щоб не сказать

Того, що й на кінці ще передчасне,
 Аби лихая вість не вдарила
 У твій старечий слух занадто нагло
 2240 І не вразила дух занадто сильно.

М а н о а.

А, проволока — гірша муки. Говори!

П і с л а н е ц ь.

Почуй же, що найгірше, коротко:
 Самсон погіб.

М а н о а.

Найгірше справді се,
 Бо знищена уся моя надія.
 Та смерть, що робить всіх свобідними
 Вповні й за нього окуп заплатила.
 Який веселий був сьогодні я,
 Яку я радість почував в надії
 Побачити його свобідним! Ах,
 2250 Надія та прийшла, знать, передчасно
 На світ, як перший цвіт весною, що
 Зимі холодної ще подих чує.
 Та поки жалошам своїм
 Попущу я вудила, ти скажи.
 Як він умер? Бо смерть бува корона
 Або закала людського житя.
 Чи всі вони погібли через нього?
 А від кого-ж погіб і він, скажи!
 Чия покрита славою рука
 2260 Самсонови смертельну рану нанесла?

П і с л а н е ц ь.

Ні, він погіб, та з ворогів ніхто
 Зранить його не міг.

Маноа.

Чи ослабило
Його мордованє, чи від чого знеміг?

Післанець.

Від власних своїх рук.

Маноа.

А, самовбійство?
Що-ж довело його між ворогами
Аж до зневірення в себе самого?

Післанець.

Була се невідхильна нагода
Себе й усіх їх знищити на раз.
Дім, у яким усі вони були,
2270 Щоб бачити його, він завалив
На голови їх і на свою власну.

Маноа.

О, сину мій, ти понад всяку міру
Невблаганий проти себе самого,
Яку-ж страшну дорогу вибрав ти
Для пімсти! Знаємо вже більш, ніж треба,
Та що се все не має звязку ще,
То оповідж, коли се можеш, що
Було на початку, а що в кінці,
Як найточнійше.

Післанець.

Ріжнії діла
2280 Спровадили мене у ранці рано
До сего міста, і при сході сонця
Вступаючи у браму чув я труби,

Що по всіх вулицях і площах міста
 Великий празник всім заповідали.
 Не багато діл своїх полагодити
 2290 Я вспів іще, і вже зо всіх сторін
 Почув я, що Самсона сего дня
 Спровадять, щоб перед усім народом,
 Серед забав і радости, дав доказ
 Могутньої своєї сили. Жаль
 Мені було, що муж сей у неволі,
 Та я хотів забавам приглядать ся.
 Будинок був просторий надзвичайно
 Амфітеатр, що над собою мав
 Склепінє височенне, лиш на двох
 Стовпах оперте, й сиджень дуже много.
 Тут уся знать, по ступням старшинства
 Розсаджена, могла на гри глядіти,
 Стін не було, і незлічена сила
 2300 Народа на лавках та ступеницях
 Під голим небом поміщала ся.
 Між ними й я стояв із далека,
 Й ніхто на мене не звертав уваги.
 Із сонцем разом поступало свято;
 Жертовна служба наповнила всіх
 Серця утіхою та задоволенєм
 І звеселила всіх вином, коли
 Розпочались забави. Тут же зараз
 Приведено й Самсона, вбраного
 2310 В невільницьку препишну уніформу.
 Поперед нього йшли свистільники
 Та цимбалісти, а з обох боків
 Його оружна стерегла сторожа,
 А перед ним і поза ним багато
 Йшло лучників та кінних в тяжкій зброї,
 Та піших з пращами та списоносців.
 Побачивши його увесь народ
 Підняв великий оклик радости,

- Голосячи подяку й славу богу,
 2320 Що ворога їх найстрашнійшого
 Рабом зробив. Терпливо та спокійно,
 Без боязни ішов Самсом в тім супроводі
 Аж до естради. Які штуки там
 Йому загадано, які без помочи
 Очий зробити міг, чи підіймати
 Тяжкії тягарі, чи кидати,
 Носити, чи ломати, все те він
 Робив з неімовірною та подиву
 Гідною силою, так, що ніхто з них
 2330 Неїхтів до супірництва стати з ним.
 Нарешті в часі павзи завели
 Його під згадані вже два стовпи.
 Він попросив провідника свого
 (Се чув я від таких, що були близько нього),
 Щоб задля втоми надзвичайної
 Позволив він йому оперти ся
 На хвилю о ті два стовпи могутні,
 Що підпирали величезнеє склепіне.
 Сей не підозріваючи нічого
 2340 Завів його між тії два стовпи.
 Обнявши їх обома раменами
 Самсон стояв довгенький час схиливши
 В низ голову і в одну точку вперши
 Свій зір, як той, що молить ся, або
 Важкеє щось обдумує душею.
 Нарешті голову підносячи
 Він скрикнув голосно: „Панове, доси
 Робив я все, що ви повелівали,
 Розумно слухаючи вас і вам
 2350 Утіху й подив доставляючи.
 Тепер хочу для власної утіхи
 Дать вам один ще доказ мої сили,
 Найбільший, що наповнить подивом.
 Всіх тих, що будуть бачити його“.

Сказавши се й напруживши страшнії
 Рук своїх мязи він, мов сила бурі,
 Або шалена повінь, від якої
 Трясуться гори, силою страшною
 Оба стовпи двигнув один к одному,
 2360 А потім один від одного, і потряс
 Так, що вони звалилися і впали.
 А з ними разом грохнуло й склепінє
 З громовим лускотом на голови
 Всіх тих, що там сиділи, всіх панів,
 Вельможних пань, старшин і воєвод,
 Жерців і вибору та цвіту шляхти,
 І то не лиш з сего одного міста,
 Ні, з всіх филистимлянських міст довкола,
 Що тут зібрали ся на сеє свято.
 2370 Самсом посеред них один звалив
 На власну голову сю неминучу
 Загибіль; лиш народ, що з на-двору
 Стояв, порозбігав ся.

Х о р.

О, догого окуплена, преславна
 Ся пімста! Хоч живий, та смертю
 Своєю ти сповнив велике діло,
 Призначене тобі для Ізраеля.
 І там лежиш зо славою посеред
 Убитих, сам себе убивши волею
 2380 Не власною, а лиш потребою
 Жорстокої конечности, що в смерти
 Тебе з побитими злучила ворогами,
 Далеко численнішими від тих, яких
 Побив ти за житя.

Перша половина хору.

Коли серця їх у веселому
 Й святочному настрою,

Від служби ідолюської ситі
 І п'яні від вина,
 Волових і козячих м'яс
 2390 Наївши ся доволі,
 Свойому богови фальшивому
 Похвальній пісні
 Співали величаючи
 Його понад правдивого,
 Живого Бога, що царює
 У сілоамському храмі, —
 Він напустив на них засліплене,
 Що душі їх отуманило
 І зродило у них безумнея бажане
 2400 Як стій погромця свого зажадати.
 Веселі, тільки жарту й гри
 Бажаючи, несвідомі пори,
 Вони як найспішнійше захотіли
 Загибіль власною дігнати.
 Так без ума буває чоловік,
 Що божий гнів стягнув на себе;
 Загибіль власну накликає він
 Без всякої розваги, навіть
 Супроти всякого ума,
 2410 Внутрішньою побитий сліпотою.

Друга половина хору.

Та він, позбавлений очий,
 Погорджений, якого люд чужий
 Уже мав за нізащо,
 Та повний духового світла,
 Огнистою відвагою роздмухав
 У темнім попелі святії іскри
 В нагальне палумя.
 І наче яструб, що в ночі
 На сідала спадає курячі,
 2420 Де постискавши ся у довгий ряд

Курки й когутики сидять,
Він кинув наче грім
Із незахмареного неба
Загибіль на їх голови.

Цілий хор.

Такий високий дух, що вже
Здавав ся понівеченим,
Пригноблений і мов зовсім прибитий,
Як саморідний той казковий птах,
Що десь гніздить ся у Арабії лісах
2430 І пари ні товариша собі не має,
І сам себе на старости спалює,
А з попелу свого власного
На ново повстає відроджений,
Знов ожива і знову процвітає
І найсильнішу силу проявляє,
Коли, здавало ся, в бездільности дримає.
Хоч тілом він умер сьогодні,
Імя його переживе столітя
І буде фенікс він людського роду.

М а н о а.

2440 Ходіть, ходіть! Не час тепер на плач,
Тай нічого нам плакати і ридати.
Самсон остав Самсоном, яким був,
І як герой могутній закінчив
Житє своє геройським поступком,
Помстивши ся на своїх ворогах.
На довгії літа лишив він їм
Смуток і плач, потомкам Кафтора,
Всім дільницям филистимлянської
Землі, а славу й освободжене
2450 Ізраїлю, коли він лиш посміє
Тепер щасливу нагоду як слід
Для себе визискати. Собі-ж самому

- І домови вітця свого придбав
 Він вічну славу і все те, що можна
 Вважать найліпшим, найпожаданійшим,
 Придбав для Бога, при його всесильній
 Підмозі, на яку не сподівались ми,
 А без якої се велике діло
 Мабуть не було би доконане.
- 2460 Нема нам тут причини плакати,
 Анї смутити ся, ні в груди бити ся,
 Бо анї слабости йому ніхто
 Тут не закине, ні погорди й стиду
 На нього і на нас не кине;
 Все добре й гарно тут пішло,
 Щоб при такій геройській смерті
 Нас заспокоїти могло.
- Ходім і пошукаймо його тіла,
 Де там воно лежить ворожою
- 2470 Покрите кровю; вмиємо його потім
 Водою від густої крові й натremo
 Пахучим зілем. Я тим часом спішно
 Порозсилаю до всіх моїх другів
 Та свояків. Ся Газа вже тепер
 Не так могуча, щоб нас в тім спинити.
 Ми в зьмемо його із сего міста
 Із почестю та тихою повагою
 Проведемо в поході похороннім
 До батьківського дому. Там йому
 Збудую пам'ятник і обсаджу
- 2480 Довкола дерева тїнисті:
 Вічно зелені лаври, розложисті
 Пальми, обвішаю їх усіма
 Його трофеями, величними
 Діл його свідками, обставлю плитами,
 І написами, у яких діла його
 Віршованою мовою звучною
 Передані будуть потомности.
 Там молодіж до боєвих пригод

Охоча буде мати збірне місце
 2490 І пам'ятю його ме закривати
 У своїх грудях мужество й охоту
 До славних діл. Ізраїльські-ж дівчата
 В святі празничні дні ходити муть
 До того гробу з цвітами й ронити
 Дівочі сльози за нещасну долю,
 Що досягла його в життю подружнім
 І принесла йому неволю й сліпоту.

Хор.

Отсе й найкрасше! Хоч ми і нераз
 Вчуваєм сумніви, що незглубима
 2500 Премудрість божа з чоловіком робить;
 Конець усе до ліпшого доводить.
 Здаєть ся иноді, що відвертає Бог
 Лице своє, та несподівано
 Він знов повернеть ся. Так і тепер
 Для свого вірного героя він
 Величчєє свідоцтво дав. Якою
 Жалобою покрила ся вся Газа
 І всі ті, що неперемінному
 Веліню божому противить ся хотіли!
 2510 Та своїм слугам дав новий він зиск
 В старім, святім їх переконаню,
 Що після сеї славної події
 На мирний, красший час свитають їм надії.

Писано д. 9—21 серпня 1912.

